

Crna Gora

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

**ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI
STRATEGIJE ZA INTEGRACIJU LICA SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI (2016-2020)**

Podgorica, 2020. godine

SADRŽAJ

UVOD	13
I. Informacija o statusu indikatora uspjeha za sveukupan period trajanja strateškog dokumenta	16
II. Tabela o realizaciji aktivnosti Akcionog plana za 2019. godinu	29
III. Nalaz evaluacije	68
IV. Osvrt na planirana i utrošena finansijska sredstva	68
V. Preporuke za naredni ciklus planiranja politika.....	68

UVOD

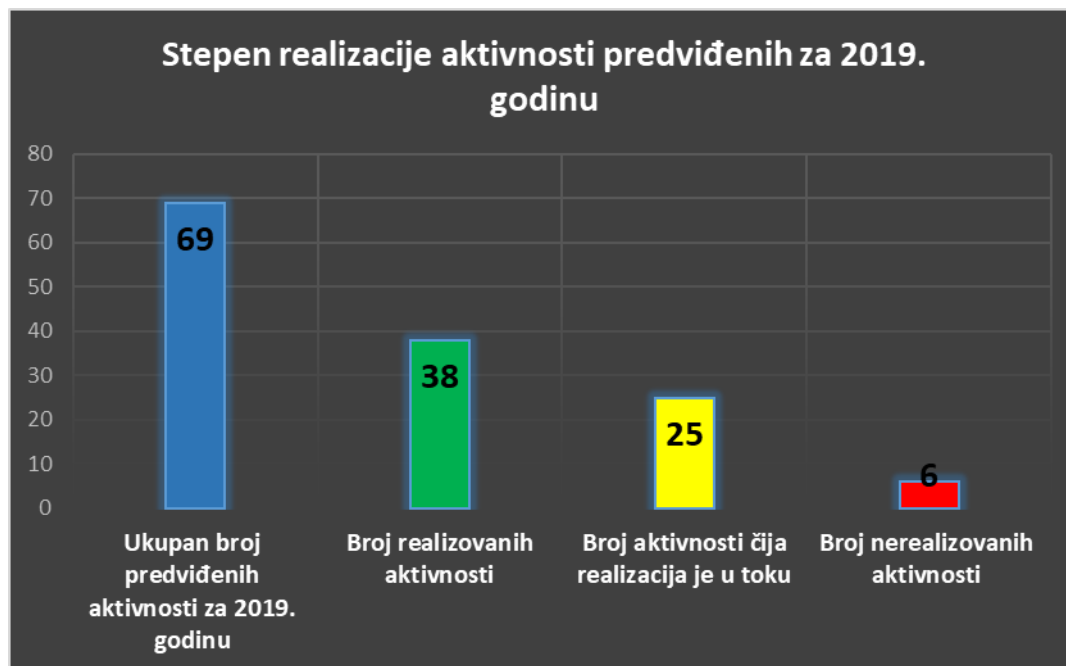
Vlada Crne Gore je u septembru 2016. godine usvojila Strategiju za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori (2016–2020) s Prijedlogom akcionog plana za sprovođenje Strategije. Imajući u vidu opredjeljenost Crne Gore ka pristupanju EU, ova strategija je pratila oblasti djelovanja i vremenski okvir Evropske strategije za osobe sa invaliditetom 2010.-2020. godine, sa posebnim osvrtom na rezultate prethodne strategije, postojeći pravni okvir i trenutni položaj lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, utvrđujući na osnovu toga strateške ciljeve u svakoj od oblasti i konkretne mjere i aktivnosti za postizanje strateških ciljeva u svakoj od obrađenih oblasti.

Sa druge strane, imajući u vidu da ova strategija nije prvi ovakav dokument u Crnoj Gori, osnovni razlog njenog donošenja jeste nastavak rada na unapređenju položaja lica sa invaliditetom i uspostavljanje najšireg pravnog okvira za definisanje politike prema licima sa invaliditetom u skladu sa socijalnim modelom pristupa invalidnosti, što je bila i svrha donošenja prethodne strategije, a predstavlja trajno opredjeljenje kada je u pitanju položaj lica sa invaliditetom u Crnoj Gori sa potrebom njihovog uključivanja u sve oblasti društva na ravnopravnoj osnovi.

U smislu navedenog, integracija lica sa invaliditetom podrazumijeva djelovanje u svakoj oblasti ove strategije na standardima koji podrazumijevaju:

- zaštitu i unaprjeđivanje prava lica sa invaliditetom kroz efikasni sistem pravne zaštite, razvijanjem prevencije i sprečavanjem diskriminacije;
- obezbjeđivanje uslova za puno i aktivno učestvovanje lica sa invaliditetom u svim oblastima društvenog života na ravnopravnoj osnovi kroz razvoj i primjenu politike pružanja jednakih mogućnosti, posebno u oblastima zapošljavanja, rada, obrazovanja, kulture i stanovanja;
- obezbjeđivanje socijalnih, zdravstvenih i drugih usluga licima sa invaliditetom u skladu sa njihovim realnim potrebama i u skladu sa međunarodnim standardima i mogućnostima države;
- osiguranje pristupa licima sa invaliditetom njihovom životnom okruženju, sredstvima javnog prevoza, institucijama, uslugama, sistemima komunikacije i informacijama planskim i osmišljenim uklanjanjem barijera i izgradnjom pristupačnih objekata i usluga;
- senzibilizacije društva za probleme i prava lica sa invaliditetom sistematskom i planskom edukacijom, informisanjem i uklanjanjem postojećih stereotipa i predrasuda.

U samom izvještavanju o sprovođenju ovog strateškog dokumenta kao predstavnici međuresorne radne grupe su učestvovali: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, kao kordinatori, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, Ministarstvo javne uprave, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo kulture, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo sporta, predstavnici Skupštine Crne Gore, Državne izborne komisije, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, kao i tri predstavnika civilnog društva.

Akcionim planom za 2019. godinu, Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori planirano je ukupno 69 aktivnosti, od čega je realizovano 38 aktivnosti, odnosno 55,07 %, aktivnosti koje su trenutno u toku realizacije ima 25, odnosno 36,23 %, ukupan broj nerealizovanih aktivnosti iznosi 6, odnosno procentualno 8,6 % aktivnosti.

U pogledu **ključnih dostignuća** za realizaciju mjera i aktivnosti Strategije za integraciju lica sa invaliditetom, u oblasti pristupačnosti ističemo da je usvojen Akcioni plan za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti, kao i da je završena rekonstrukcija u pogledu pristupačnosti objekta JZU Opšta bolnica u Nikšiću i Ministarstva finansija. 23 lokalne uprave su uradile Analizu pristupačnosti. Izvršena je Analiza objekata organa državne uprave sa aspekta pristupačnosti licima smanjene pokretljivosti i licima sa

invaliditetom (obuhvata 22 objekta za 50 institucija i dr.) , te se nakon objavljivanja iste pristupilo izradi Akcionog plana, koji je usvojen.

Kada govorimo o participaciji lica sa invaliditetom u javnom životu značajno je naglasiti da je u cilju pristupačnosti elektronskih dokumenata, Ministarstvo javne uprave u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore izradilo „Smjernice za kreiranje elektronskih dokumenata u skladu sa standardima e-Pristupačnosti“ u februaru 2017. godine. Cilj ovog dokumenta je da na uniforman i standardizovan način prikaže pravila i načine kreiranja elektronskih dokumenata u odgovarajućem formatu kako bi bili pristupaćani za korišćenje slabovidim i slijepim osobama. U oblasti kulture postoji kontinuirana postojanost štampanja časopisa u adekvatnim formatima preko Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara i poboljšanje uslova dostupnosti sadržaja u nacionalnim i opštinskim ustanovama kulture. U pogledu unaprijeđenja uslova za povećanje zapošljivosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada u toku 2019. godine, raspisan je jedan javni poziv za finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom. Na osnovu javnog poziva, odobreno je finansiranje 57 projekata, ukupne vrijednosti 2.641.025,91 €. Kroz ove projekte u prvoj fazi u procesu osposobljavanja uključena su 383 lica sa invaliditetom. Od ovog broja nakon prve faze slijedi zapošljavanje 287 lica tokom trajanja projekta, te će nakon isteka istog obaveza aplikanata biti da zaposle 134 lica od ukupnog broja zaposlenih u minimalnom trajanju od devet mjeseci.

U okviru obezbjeđivanja prava na obrazovanje bez diskriminacije i inkluzivni sistem obrazovanja na svim nivoima kao ključne pokazatelje uspjeha navodimo proširenje podrške djeci, uvedeni su savremeni, asistivni pristupi, poboljšane kompetencije profesionalaca koji rade u resursnim centrima, redovnih škola da pruže kvalitetnu podršku djeci sa smetnjama u razvoju, sa fokusom na autizam i smetnje u intelektualnom razvoju. Poboljšana je informisanost o principima

inkluzije i zabrane diskriminacije u sistemu obrazovanja, a novom Strategijom postavljeni su pravci razvoja do 2025. godine.

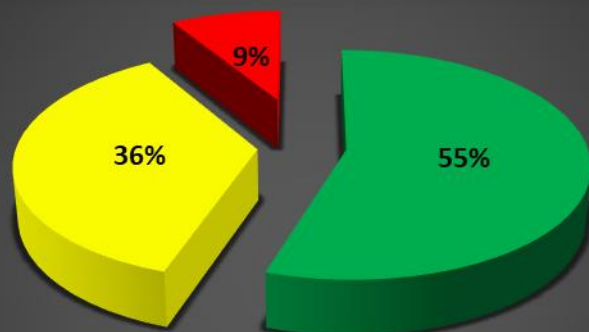
U oblasti socijalne i dječje zaštite kao jedan od ključnih napredaka se može navesti činjenica da prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom nije bio uspostavljen sistem licenciranih pružaoца usluga, kao i da stručni radnici u tom periodu nisu posjedovali licencu. Nakon primjene navedene strategije, početkom 2020. godine situacija je takva da ukupno 468 stručnih radnika posjeduje licencu za obavljanje djelatnosti, dok je 44 pružaoца usluga dobilo licencu za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite.

Govoreći o uspostavljanju savremenog i održivog sistema socijalne zaštite lica sa invaliditetom formirana je međuresorna radna grupa sa zadatkom da izradi, isprati i usvoji izradu Jedinstvenih kriterijuma za utvrđivanje invaliditeta (za sve resore); da propiše uslove za uspostavljanje jedinstvenog tijela vještačenja i isprati uspostavljanje novog Sistema. Trenutno imamo 15 dnevnih boravaka za djecu sa smetanjama u razvoju, a raspisan je

tender za izbor izvođača radova za rekonstrukciju objekata centara za socijalni rad u cilju poboljšanja pristupačnosti osobama sa invaliditetom.

Na području unapređenja zdravlja lica sa invaliditetom kao značajno dostignuće navodimo uspostavljanje Centra za podršku djeci sa autizmom i njihovim roditeljima.

Procentualni prikaz stepena realizacije aktivnosti za 2019. godinu

- Procenat realizovanih aktivnosti
- Procenat aktivnosti čija realizacija je u toku
- Procenat nerealizovanih aktivnosti

Uprkos navedenim dostignućima, još uvijek na kraju primjene ovog strateškog dokumenta imamo situaciju da je za 25 planiranih aktivnosti status realizacije još uvijek u toku. Kao **suštinski izazov** za realizaciju planiranih aktivnosti se može navesti nedovoljno i neprecizno planiranje budžetskih stavki, posebno kod aktivnosti za čiju realizaciju nisu dovoljna redovna sredstva nadležnih institucija, već iste iziskuju posebno planiranje budžeta ili donatorskih sredstava.

I. Informacija o statusu indikatora uspjeha za sveukupan period trajanja strateškog dokumenta

S aspekta indikatora uspjeha treba napomenuti da predmetna Strategija nije rađena u skladu s važećom Metodologijom za izradu strateških dokumenata Vlade Crne Gore jer je predmetna Metodologija usvojena nakon donošenja Strategije. Izvještaji o realizaciji akcionih planova za primjenu Strategije za integraciju lica sa invaliditetom za 2016. i 2017. godinu nisu obuhvatali tabelarni prikaz statusa realizacije aktivnosti, već je izvještaj o realizaciji planiranih aktivnosti opisnog karaktera, što dodatno otežava pripremu završnog izvještaja u skladu sa novom metodologijom izvještavanja.

U izvještajnom periodu realizovane su značajne reformske aktivnosti koje treba da doprinesu unapređenju kvaliteta života osoba sa invaliditetom, većoj opštoj pristupačnosti, smanjenju nezaposlenosti osoba sa invaliditetom, boljoj socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti.

Kako bi se predstavili ključni rezultati koji su ostvareni u periodu važenja navedenog strateškog dokumenta, u nastavku je dat prikaz stepena realizacije aktivnosti, pojedinačno po svakom od strateških ciljeva.

Specifični strateški cilj 1: Primjena i unapređenje postojećih propisa radi povećanja opšteg nivoa pristupačnosti fizičke sredine, javnog prevoza, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga licima sa invaliditetom

Posmatrajući period prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom i nakon primjene iste dobijeni su sledeći podaci u oblasti pristupačnosti:

Akcioni plan za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti 2014, koji je Vlada Crne Gore usvojila zaključkom broj 08-1335/3 od 31. oktobra 2013.godine, definisao je 13 prioriternih objekata za prilagođavanje i to :Centar za socijalni rad Podgorica, Poreska uprava – Područna jedinica Podgorica, Republički fond za zdravstveno osiguranje Podgorica, Osnovni sud u Podgorici, Ekonomski fakultet u Podgorici, Skupština Crne Gore, Ministarstvo finansija, Opšta bolnica u Beranama, Dom zdravlja “Dr Niko Labović” u Beranama, Bolnica za plućne bolesti „Dr Jovan Bulajić“ Brezovik Nikšić, JZU Opšta bolnica u Nikšiću, Dom zdravlja u Nikšiću, Dom zdravlja u Pljevljima, zgrada laboratorije i rentgena.

U dijelu realizacije navedenog AP, do 2016. godine, prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom, urađena je i revidovana projektna dokumentacija za svih 13 objekata, i završeni su radovi na objektima:

- Skupština Crne Gore (I faza) – vrijednost radova - 52.441,88 €,

- Centar za socijalni rad Podgorica – vrijednost radova - 98.077,92 €,
- Poreska uprava – Područna jedinica Podgorica - 138.302,42 €,
- Dom zdravlja “Dr Niko Labović” u Beranama (I faza) - služba izabranog doktora za žene – vrijednost radova - 43.604,43 €,
- Dom zdravlja u Pljevljima-zgrada laboratorije i rentgena–vrijednost radova- 102.138,61 €.

Nakon primjene Strategije za integraciju lica sa invaliditetom početkom 2020. godine situacija je sledeća:

Realizacija, tokom koje je urađena i revidovana tehnička dokumentacija za svih 13 objekata . Završetkom radova na prilagođavanju objekta Ministarstva finansija u Podgorici krajem 2019. godine, završene su sve aktivnosti vezane za prilagođavanje 13 prioriternih objekata u javnoj upotrebi definisanih Akcionim planom prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti čija je realizacija započela 2014.godine. Ukupna vrijednost utrošenih sredstava za realizaciju ovog Akcionog plan iznosi 2.479.979,60 €.

Nakon usvajanja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom 2016-2020, shodno AP Strategije, urađena je i Analiza objekata organa državne uprave sa aspekta pristupačnosti licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom; definisani prioritetni objekti za realizaciju, I nakon toga, Zaključkom Vlade Crne Gore br. 07-6223 od 17 januara 2019. donijet je novi Akcioni plan prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti 2019, kojim je definisano deset objekata za prilagođavanje i to: Zgrada Predsjednika Crne Gore, Vlada Crne Gore, Administrativna zgrada državnih organa-zgrada Vektre, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Direkcija za saobraćaj, Ministarstvo kulture, Stara zgrada Vlade, Zgrada državnih organa Mojkovac i Uprava carina. Na predlog nevladinog sektora, kao prioritetni objekti za realizaciju, definisani su: Zgrada Predsjednika Crne Gore, Stara zgrada Vlade, Uprava carina i Zgrada državnih organa Mojkovac. Za realizaciju AP zadužene su Uprava javnih radova i Uprava za imovinu.

U dijelu realizacije obaveza iz AP 2019 za koje je zadužena Uprava za imovinu, potpisan je Ugovor br: 0201/6177 od 24. 06. 2019 godine za izvođenje radova na objektima: Zgrada Vlade Crne Gore, Administrativna zgrada državnih organa–Zgrada Vektre, Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo održivog razvoja i turizma. Ugovorena vrijednost radova iznosi 27.093,71 €, a radovi se odnose se na:

- Postavljanje taktilnih traka vodilja za slabovidna lica,
- Postavljanje protivkliznih kontrasnih traka na stepeništu
- Postavljanje oznaka pristupačnosti u objektima,

- Obilježavanje parking prostora horizontalnom i vertikalnom signalizacijom.

Objekti u kojima su izvedeni radovi u 2019 godini, shodno Akcionom planu su Administrativna zgrada državnih organa–Zgrada Vektre, Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo održivog razvoja i turizma.

Navedenim Akcionim planom, Uprava javnih radova zadužena je za realizaciju sledećih 6 objekata:

Zgrada Predsjednika Crne Gore u Podgorici
Stara zgrada Vlade u Podgorici
Uprava carina u Podgorici
Zgrada državnih organa u Mojkovcu
Direkcija za saobraćaj u Podgorici
Ministarstvo kulture na Cetinju

Uprava javnih radova je tokom 2019.godine, nakon dostavljanja Projektnih zadataka od strane Uprave za imovinu, raspisala javna nadmetanja za izbor obrađivača Glavih projekata i reviziju projektne dokumentacije za prilagođavanje nevedenih objekata. U toku je procedura potpisivanja ugovora sa obrađivačem projekta za izradu Idejnog rješenja i Glavnog projekta prilagođavanja objekata Direkcije za saobraćaj u Podgorici i Ministarstva kulture na Cetinju, nakon čega će se pristupiti izradi projektne dokumentacije. Za izradu Idejnog rješenja i Glavnog projekta prilagođavanja Zgrade Predsjednika Crne Gore i Stare zgrade Vlade u Podgorici kao i Idejnog rješenja i Glavnog projekta prilagođavanja objekata Uprave carina u Podgorici i Zgrade državnih organa u Mojkovcu u toku je procedura vrednovanja pristiglih ponuda. Takođe u toku su i aktivnosti na potpisivanju Ugovora za reviziju glavnih projekata za sve navedene objekte . Na nivou lokalnih uprava 23 lokalne uprave uradile Analizu pristupačnosti objekata za lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti i 7 lokalnih uprava donijelo je Akcione planove .

Ministarstvo saobraćaja i pomorstva donijelo je Pravilnik o označavanju mjesta za parkiranje vozila lica sa invaliditetom i izgledu znaka pristupačnosti kojima se obilježavaju vozila lica sa invaliditetom, „Službeni list Crne Gore“ broj 79/2016 od 23. 12. 2016. godine. Ministarstvo saobraćaja i pomorstva je donijelo novi Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju ("Službeni list CG", br. 71/2017 od 31.10.2017. godine), gdje su propisani dodatni uslovi u odnosu na stari zakon, a vezano za pristupačnost saobraćajnih objekata i autobuskih stanica licima sa invaliditetom. Zakon je stupio na snagu 8.11.2017. godine.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, je objavljen u "Službenom listu CG", broj 67/19 dana 11. decembra 2019. godine, i isti je stupio na snagu 19. decembra 2019. godine. Za Izradu novog Pravilnika o posebnim uslovima za vozila kojima se obavlja javni prevoz u drumskom

saobraćaju i prevoz za sopstvene potrebe bilo je potrebno donošenje predmetnog zakona, gdje je sadržan pravni osnov. Novi rok za realizaciju ovog pravnika je I kvartal 2020. godine.

Još uvijek nije donijet novi Pravilnik o bližim uslovima koje moraju da ispunjavaju vozila u saobraćaju na putevima. Novi rok za realizaciju: IV kvartal 2020. godine U toku je realizacija izrade Analize pristupačnosti elemenata javnog saobraćaja u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom. Realizacija izrade navedene analize je prvobitno predviđena za 2019. godinu, međutim novi rok za realizaciju je II kvartal 2020. godine.

Prije donošenja ovog strateškog dokumenta 2016. godine, nije postojala jasna politika koja se bavila pristupom informacionim tehnologijom osoba sa invaliditetom kada su u pitanju organi državne uprave. U periodu prije 2016. godine Ministarstvo za informaciono društvo, kao prethodnik Ministarstva javne uprave, realizovalo je neke aktivnosti, prije svega u dijelu donošenja osnovnih smjernica za e-pristupačnost i pojedinačnog prilagođavanja sajtova osobama sa invaliditetom. Međutim nisu postojale sveobuhvatne aktivnosti koje bi ovu temu promovisale zaposlenima u javnoj upravi. Takođe, osim obaveza koje je Crna Gora preuzela potpisivanjem Konvencijom UN, u propisima iz oblasti elektronskog poslovanja nisu postojale obaveze kreiranja pristupačnih sajtova, dokumenata i dr.

Aktivnostima koje su realizovane u okviru ovog strateškog dokumenta Ministarstvo javne uprave je, prije svega, u Zakonu o elektronskoj upravi prepoznalo potrebu da se elektronske usluge prilagode osobama sa invaliditetom i na taj način je stvoren osnov za dalje unapređenje sajtova i portala kojima upravljaju organi u javnoj upravi. Takođe, usvajanjem sveobuhvatnih smjernica i njihovim promovisanjem administratorima sajtova i drugim zainteresovanim licima dat je veći značaj temi e-pristupačnosti. Broj učesnika na radionicama koje su održane od 2016. godine pokazuje da postoji sve veće razumijevanje značaja prilagođavanja sajtova i kreiranja pristupačnih dokumenata od strane zaposlenih u javnoj upravi.

U cilju pristupačnosti portala Vlade Crne Gore i primjene međunarodnih i evropskih standarda, Ministarstvo javne uprave donijelo je Smjernice za kreiranje elektronskih dokumenata u skladu sa standardima e-Pristupačnosti u decembru 2016. godine. Cilj ovog dokumenta je da se na uniforman i standardizovan način ukaže na pravila i načine kreiranja elektronskih dokumenata u odgovarajućem formatu kako bi bio pristupačan svima. Dokument je objedinio smjernice za kreiranje najčešće korišćenih dokumenata, tj. dokumenata kreiranih u MS Word, MS Excel i PDF formatu.

U cilju pristupačnosti elektronskih dokumenata, Ministarstvo javne uprave je u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore izradilo „Smjernice za kreiranje elektronskih dokumenata u skladu sa standardima e-Pristupačnosti“ u februaru 2017. godine. Cilj ovog dokumenta je da na uniforman i standardizovan način prikaže pravila i načine kreiranja elektronskih dokumenata u odgovarajućem formatu kako bi bili pristupačani za korišćenje slabovidim i slijepim osobama. Usvojen je novi Zakon o elektronskoj upravi (Službeni list Crne Gore broj 72/19 od 26.12.2019. godine) kojim se predviđa odredba da se elektronske usluge pružaju u pristupačnom formatu.

Iz nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom nijesu bile planirane vježbe evakuacije u tri resursna centrara za OSI koje sprovodi Direktaorat za vanredne situacije. Takođe, nije bila štampana niti postavljena brošura-Informator o pravima i obavezama koje građani ostvaruju u područnim jedinicama i filijalama za građanska stanja i lične isprave na Brajevom pismu. Nijesu bile postavljene naljepnice na Brajevom pismu sa nazivima organizacionih jedinica MUP-a i UP-a.

Nakon primjene Strategije 2020 godine su:

1. Održane su vježbe evakuacije u tri resursna centra: JU Resursni centar za sluh i govor "Dr Peruta Ivanović", Kotor, JU Resursni centar za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom „1. jun“, Podgorica i JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“ za tjelesne i smetnje vida. Vježbe evakuacije su organizovali i sproveli službenici Direktorata za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova u saradnji sa opštinskim službama zaštite i spašavanja Glavnog grada Podgorica i opštine Kotor, u skladu sa već izrađenim preduzetnim planovima zaštite i spašavanja za ove ustanove.

2. U svim organizacionim jedinicama (ukupno 25) Direktorata za građanska stanja i lične isprave- (područnim jedinicama i filijalama) dostavljena je BROŠURA-INFORMATOR o pravima i obavezama koje građani ostvaruju u područnim jedinicama i filijalama za građanska stanja i lične isprave na Brajevom pismu, koji su namijenjeni informisanju slijepih i slabovidnih lica, kao rezultat kontinuirane aktivnosti u otklanjanju barijera i postizanje pristupačnijeg ambijenta u pružanju usluga za OSI.

3. Takođe, u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore, izrađene su i postavljene naljepnice na Brajevom pismu sa nazivima organizacionih jedinica MUP-a i UP-a.

U toku 2016. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova je nastavilo da preko portala www.dokumenta.me, pruža usluge strankama, na način da im na njihov zahtjev dostavlja na kućnu adresu: izvode iz matičnog registra rođenih, uvjerenja iz registra državljana i uvjerenja o prebivalištu na elektronski podržan način, u kratkim rokovima. Za lica sa invaliditetom i ostala lica, koja nisu u mogućnosti da lično podnesu zahtjeve za izdavanje ličnih isprava, lična karta i pasoš, i preuzmu iste, nastavljena je realizacija upotrebe mobilne stanice za uzimanje biometrijskih i drugih podataka na adresi podnosioca zahtjeva, obuhvatajući i davanje punomoćja licu koje će preduzeti službene radnje u ime podnosioca zahtjeva.

Izvršena je Analiza objekata organa državne uprave sa aspekta pristupačnosti licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom (obuhvata 22 objekta za 50 institucija i dr.), te se nakon objavljivanja iste pristupilo izradi Akcionog plana, koji je usvojen.

Kako službe Uprave za imovinu i MUP-a nijesu bile integrisane u periodu izrade analize to objekti MUP-a i Uprave policije nijesu bili obuhvaćeni istom.

Specifični strateški cilj 2: Stvoriti uslove za nesmetano učešće u javnom životu i uživanje osnovnih prava lica sa invaliditetom na jednakim osnovama sa ostalim građanima

Komparirajući period prije i nakon donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom sa aspekta nadležnosti Ministarstva kulture zbog specifičnosti samog resora dio koji se odnosi na prilagođavanje objekata kulture je kontinuirani proces uslovljen sa više faktora i on još uvijek traje ali se od perioda usvajanja Strategije unaprijedila pristupačnost u javnim i opštinskim ustanovama. Taj dio se odnosi i na dostupnost informacijama u adekvatnim formatima. U skladu sa navedenim Ministarstvo kulture je na svom objektu postavilo natpise na Brajevom pismu i izradilo orijentacione planove. Izdat je i vodič Pomorskog muzeja na Brajevom pismu, Nacionalna Biblioteka "Đurđe Crnojević" prilagodila je par naslova na Brajevom pismu, na određenim objektima koje imaju status kulturno dobro proces prilagođavanja još uvijek traje zbog specifičnosti objekata.

U kontinuitetu se nastavljaju aktivnosti podrške projekata putem javnog konkursa i podrška štampanju časopisa namijenjenih slijepim i slabovidim osobama. U odnosu na konkurs kao model podrške od usvajanja Strategije uočen je veći broj pristiglih aplikacija iako je broj podržanih projekata uvećan za neznatan dio. Dio kulturno-umjetničkih programa u sve većem obimu sadržajnski obuhvataju sadržaje namijenjene licima sa invaliditetom.

Kada je u pitanju adaptacija objekata kulture licima sa invaliditetom, realizacija ove mjere zahtijeva kontinuitet koji zavisi od prirode djelatnosti ustanove, statusa iste, kao i finansijskih sredstava, te ostaje kao obaveza koja će se u narednoj godini projektovati na sistematizovaniji način. Nacionalne ustanove kulture unaprijedile su i svoju tehničko-tehnološku bazu i to nabavkom nove opreme za potrebe Crnogorske kinoteke, Muzičkog centra Crne Gore, Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. Važno je na pomenuti da intervencije na kulturnim dobrima zavise od specifičnosti samog kulturnog dobra, mogućnosti intervencije, osobenosti terena i drugih stavki relevantnih za mogućnost unapređenja standarda pristupačnosti na istima a da se ne naruši njihova autentičnost.

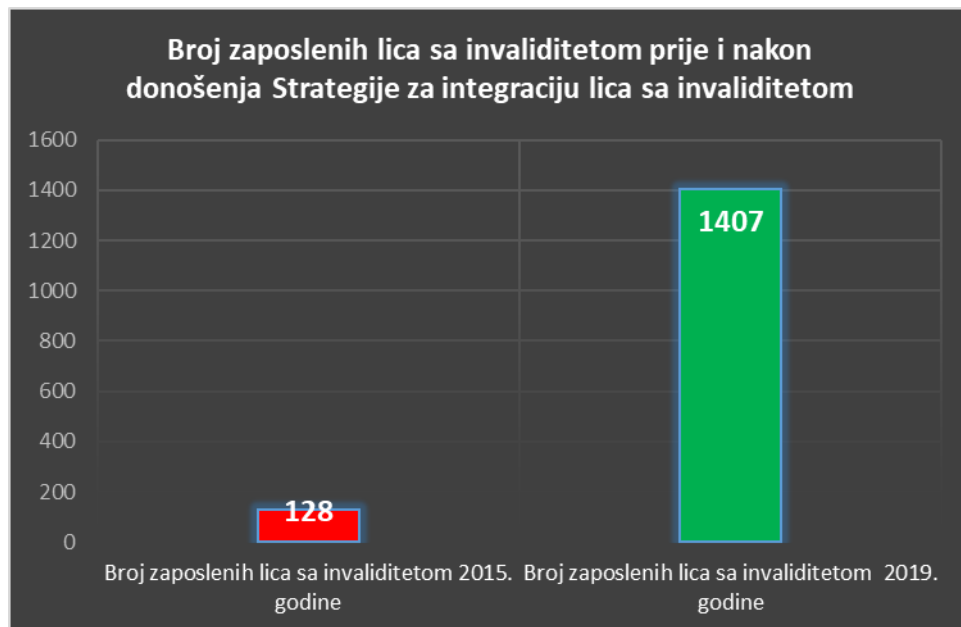
Politika poboljšanja dostupnosti kulturnih sadržaja licima sa invaliditetom još uvijek pokazuje potrebu stalnog unapređenja. Tokom 2016. godine po tom osnovu Ministarstvo kulture u svojim službenim prostorijama obezbijedilo je pločice na Brajevom pismu, sa podacima o zaposlenima. Biblioteka za slijepe Crne Gore, takođe, svake godine određeni broj naslova iz svojih viškova upućuje na poklon gradskim/javnim bibliotekama u Crnoj Gori čiji se fondovi mogu koristiti van same biblioteke. Dostupnost u pristupačnim formatima ostvarena je kroz Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara u okviru kojeg je obezbijedena finansijska podrška Ministarstva kulture u izdavanju časopisa namijenjenog slabovidim osobama. Časopis „Glas“ izlazi jednom mjesečno u MP3 i DAISY formatu, a Pomorski muzej je izdao vodič na Brajevom pismu sa namjerom da se slijepa i slabovida lica upoznaju sa bogatom pomorskom istorijom Crne Gore. Vodič ima za cilj prilagođavanje dijela muzejskog materijala licima sa invaliditetom i samim tim ravnopravan uvid u kulturno nasljeđe. Kao vid podrške kreativnog potencijala lica sa invaliditetom kao segment od javnog interesa Ministarstvo kulture objavljuje godišnje konkurse za sufinansiranje programa i projekata iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva. Na konkursu između ostalih pravo učešća imaju i lica sa invaliditetom, a projekti se vrednuju prema zakonskim kriterijumima u koje između ostalih spada i doprinos afirmaciji stvaralaštva lica sa invaliditetom. Predmetni konkurs pokazao se kao dobar indikator izražavanja kreativnog potencijala lica sa invaliditetom bilo da su u pitanju autorski projekti ili su u ulozi realizatora institucije kulture koje kreiraju programe

tematski namijenjene ovoj ciljnoj grupi. U prosjeku na godišnjem nivou broj podržanih projekata nije veliki ali broj aplikanata iz godine u godinu raste. Takođe, od 2018.godine kao vid podrške u oblasti kulture i umjetnosti realizuje se konkurs namijenjen podršci NVO sektora u oblasti kulture i umjetnosti gdje su takođe podržani različiti projekti namijenjeni kulturnim potrebama lica sa invaliditetom.

Putem konkursa za sufinansiranje programa sportskih subjekata, u 2018. godini podržano je ukupno 13 programa sportskih klubova lica sa invaliditetom, odnosno lica sa smetnjama u razvoju u ukupnom iznosu od 33.500,00 eura. Cijeneći značaj paraolimpijskog sporta, kao i ulogu Paraolimpijskog komiteta, krovne asocijacije sportskih organizacija lica sa invaliditetom, Ministarstvo sporta i mladih je u 2019. godini putem Javnog konkursa za sufinansiranje programa sportskih organizacija u 2019. godini, program Paraolimpijskog komiteta Crne Gore, podržan je u iznosu od 160.000,00 eura, što je za preko 50% više u odnosu na 2018. godinu. Takođe, Ministarstvo sporta i mladih je posredstvom Paraolimpijskog komiteta Crne Gore na predmetnom konkursu opredijelilo stipendije za 15 paraolimpijaca u ukupnom iznosu od 21.600,00 eura. U četiri srednje škole realizuje se „Program za mlade“ Specijalne Olimpijade (Međunarodni Youth program) – opremanje škola za formiranje školskih sportskih inkluzivnih timova, promocije, radionice sa učenicima (partnerstvo sa MPS i UNICEF).

Specifični strateški cilj 3: Unaprijediti uslove za povećanje zapošljivosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti za veću zaposlenost lica sa invaliditetom u Crnoj Gori kroz njihovu edukaciju, treninge i profesionalno osposobljavanje, kao i prilagođavanje tržišta rada licima sa invaliditetom

Upoređujući period prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom i nakon primjene iste kao najveći pomak u oblasti zapošljavanja lica sa

invaliditetom može se navesti činjenica da je u 2015. godini, 93 poslodavaca ostvarilo pravo na subvenciju zarade za 128 lica sa invaliditetom (na neodređeno vrijeme bilo je zaposleno 97 lica sa invaliditetom), dok je u 2019. godini, 820 poslodavaca ostvarilo pravo na subvenciju zarade za 1407 lica sa invaliditetom (na neodređeno vrijeme zaposleno je 772 lica sa invaliditetom).

U izveštajnom periodu od 2016-2019 godine, kada su u pitanju mjere koje se odnose na unapređenje zakonodavnog okvira, Analiza o mogućnosti definisanja statusa Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom kao posebnog pravnog lica, donijeta je i usvojena.

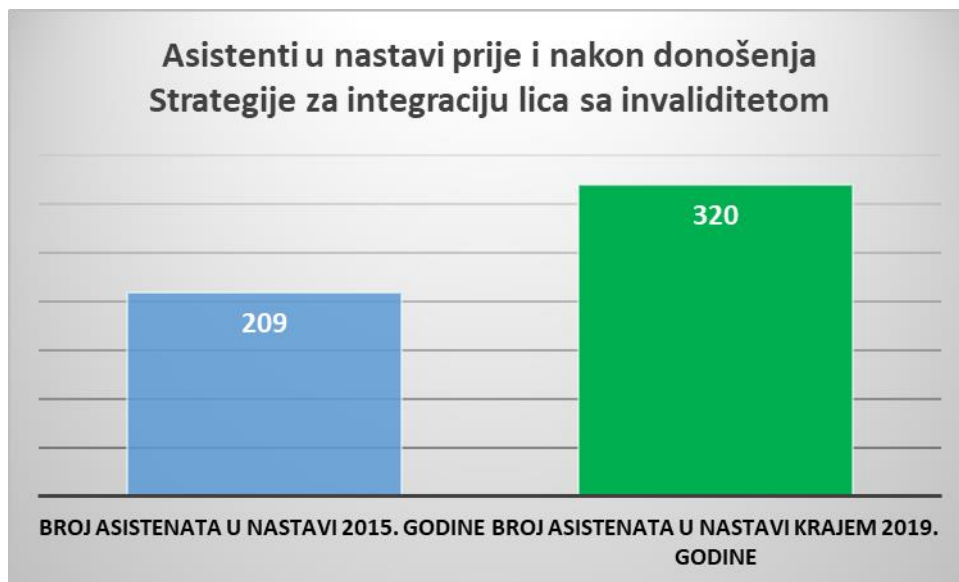
Takođe, krajem ovog perioda završen je rad Radne grupe na tekstu Predloga zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Isti je upućen na mišljenje Evropskoj komisiji i Međunarodnoj organizaciji rada. Nakon usvajanja pomenutog zakona, pristupit će se donošenju novih podzakonskih akata.

Kada je u pitanju mjera 2 kojom je definisano planiranje i sprovođenje aktivne politike zapošljavanja lica sa invaliditetom, istom su prepoznate aktivnosti koje se sprovode u kontinuitetu. Za ovaj izvještajni period, primjetno je da iz godine u godinu dolazi do značajnog uvećanja broja korisnika usluga Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u cilju njihovog zapošljavanja. Posebno je bitno napomenuti mjeru – „unapređenje zapošljavanja lica sa invaliditetom kroz subvencioniranje zapošljavanja lica sa invaliditetom“, gdje u 2016. godini, 181 poslodavac ostvaruje pravo na subvenciju zarade za 245 lica sa invaliditetom (na neodređeno vrijeme zaposleno je 65 lica sa invaliditetom, a na određeno vrijeme zaposleno je 180 lica), dok u 2019. godini, 820 poslodavaca ostvaruje pravo na subvenciju zarade za 1407 lica sa invaliditetom (na određeno vrijeme zaposleno je 635 lica sa invaliditetom, dok su 772 lica zaposlena na neodređeno). Shodno navedenom, može se zaključiti da u ovom izveštajnom periodu dolazi do drastičnog uvećanja broja poslodavaca koji zapošljavaju lica sa invaliditetom kao i ukupnog broja zaposlenih lica sa invaliditetom.

Dodatno, u toku 2016. godine, realizovana su 53 projekta profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom. Ovi projekti su odobreni odlukom Upravnog odbora Zavoda, po javnom pozivu od 03. 11. 2015. godine. Za realizaciju ovih projekata, u 2016. godini, utrošeno je 982.695,84 eur. Po javnom pozivu za podnošenje predloga projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom koji je objavljen 13. 11. 2016. godine, Upravni odbor Zavoda odobrio je finansiranje 30 projekata, u iznosu od 1.481.824,05 Eur, čija realizacija počinje 10. 01. 2017. godine. Prvi dio dodijeljenih sredstava, u iznosu od 740.912,03€, isplaćen je izvođačima projekata po zaključenju ugovora sa Zavodom do 31. 12. 2016. godine. Tokom 2017. godine, raspisana su dva javna poziva za finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom – grant šema, od 21.3.2017. godine i 7.8.2017. godine. Odlukama Upravnog odbora Zavoda br. 01-7531 od 5.7.2017. godine i br. 01-12954 od 20.10.2017. godine, a po osnovu gore navedenih javnih poziva, odobreno je finansiranje 56 projekata, ukupne vrijednosti 2.996.430,48€. U toku 2018. godine, raspisana su dva javna poziva za finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom. Na osnovu ovih javnih poziva, odobreno je finansiranje 56 projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom. Projekti će biti realizovani tokom 2018 i 2019. godine. Prema projektnim aktivnostima u ove projekte, planirano je uključivanje 400 lica. 310 lica će se zaposliti tokom trajanja projekta. Planirano je zapošljavanje 125 lica nakon završetka projekta. U toku 2019. godine, raspisan je jedan javni poziv za finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom. Na osnovu javnog poziva, odobreno je finansiranje 57 projekata, ukupne vrijednosti 2.641.025,91 €. Kroz ove projekte uključena su 383 lica sa invaliditetom, od čega će 287 lica biti zaposleno tokom trajanja projekta, a 134 lica će biti zaposleno nakon završetka projekta u minimalnom trajanju od devet mjeseci. Realizacija ovih projekata će biti nastavljena i u 2020. godini.

Imajući u vidu navedene podatke, dolazi se do zaključka da je u izvještajnom periodu došlo do značajnog povećanja korištenja sredstava za grant šeme kao i broja uključenih i zaposlenih lica sa invaliditetom.

Specifični strateški cilj 4: Obezbeđivanje prava na obrazovanje bez diskriminacije i inkluzivni sistem obrazovanja na svim nivoima, kao i učenje tokom čitavog života usmjereno na pun razvoj ljudskih potencijala, dostojanstva i samovrijednosti kroz uključenost u opšti obrazovni sistem, uz razumne adaptacije u skladu sa potrebama pojedinca.

Upoređujući period prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom i nakon primjene iste Crnogorski obrazovni sistem za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama kao prvi izbor i imperativ postavlja inkluzivno obrazovanje u okviru redovnih škola. Tako je 2015. godine broj usmjerene djece bio 1717, a 2019. godine 2569.

Komisije za usmjeravanje predlažu program, stručnu pomoć, kadrovske prostorne, materijalne i druge uslove za svako dijete za posebnim obrazovnim potrebama. Prema preporukama Komiteta za praćenje Konvencije o pravima OSI i saglasno mjerama Strategije inkluzivnog obrazovanja izmijenjen i dopunjen je Pravilnik o načinu, uslovima i postupku za usmjeravanje dece sa posebnim obrazovnim potrebama – s fokusom na funkcionalnu procjenu i model ljudskih prava.

Za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama škole angažuju asistente u nastavi kao tehničku podršku za nastavnu godinu. Tako je 2015/16. godine broj asistenata bio 209, a 2019/20. godine 320.

Kroz proces izmjene i dopune, svi zakoni iz oblasti obrazovanja precizno uvode antidiskriminacione odredbe: Izmjene i dopune Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece s posebnim obrazovnim potrebama u cilju: osavremenjivanja prakse, nediskriminacije; unapređenje modela i usluga podrške; prelaz kroz Individualni tranzicioni program; angažovanje asistenata u nastavi. Usvojeni su sledeći dokumenti: Standard kvalifikacije asistent u nastavi i Ispitni katalog, dok su škole sistematizovale radno mjesto i sprovele konkurse za asistente. Pri resursnim centrima se sprovode intenzivni programi rane intervencije. Radi se na jačanju asistivnih kabineta. U sva tri resursna centra uspostavljaju se asistivni kabineti: Komunikološki asistivni kabinet za JU „Resursni centar za sluh i govor“, Kotor; Razvojno didaktički asistivni kabinet za JU Resursni centar

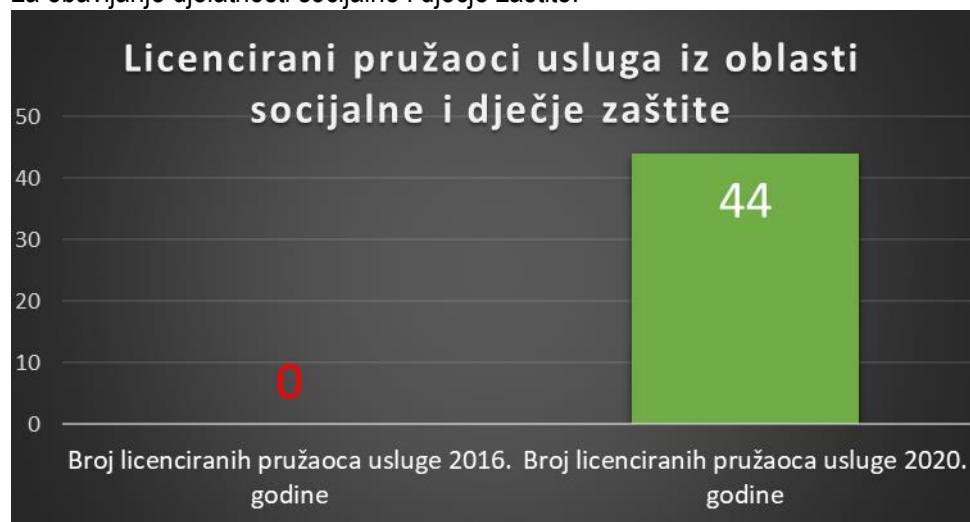
za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom „1.jun“, Podgorica; Senzo-motorni asistivni kabinet za JU Resursni centar „Podgorica“ za tjelesne i smetnje vida. Uspostavljeni su centri za rani razvoj, koji služe podsticanju razvoja djece. Sprovedene su i radionice za vaspitače za rad sa konkretnim smetnjama u razvoju, tematske radionice za roditelje i opštu javnost i okrugli stolovi. U pogledu pristupačnosti, rađena je adaptacija sledećih škola: OŠ „Boško Strugar“, Ulcinj, OŠ „Vuk Karadžić“, Berane, OŠ „25. maj“, Rožaje, SSS „Sergije Stanić“, Podgorica, OŠ „Njegoš“ Spuž, Danilovgrad, OŠ „Vlado Milić“, Podgorica, OŠ „Braća Ribar“, Nikšić, OŠ „Mileva Lajović Lalatović“, Nikšić, OŠ „Maršal Tito“, Ulcinj, OŠ „Dašo Pavičić“, Herceg Novi, Srednja stručna škola, Pljevlja, Gimnazija „Miloje Dobrašinović“, Bijelo Polje, OŠ „Mustafa Pećanin“, Rožaje. U zgradi Ministarstva postavljeni natpisi na Brajevom pismu, orijentacioni pano (saradnja sa RC „Podgorica“). Urađena je analiza potreba za poboljšanje pristupačnosti objekata javnih vaspitno-obrazovnih ustanova, kao i Strateška procjena infrastrukture u cilju prilagođavanja na fakultetima: Građevinski fakultet, Pravni fakultet, Filozofski fakultet Nikšić, Fakultet za turizam i hotelijerstvo Kotor (budžet 218000 €). U toku su izmijene i dopune Pravilnika o načinu, uslovima i postupku za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

U resursnim centrima se realizuje rana intervencija, individualni tretmani, kroz uspostavljene asistivne kabinete se izrađuje specijalizovana didaktika, radni materijal, nude sredstva potpomognute komunikacije. Prema planu prioriternih obuka Zavoda za školstvo realizovan je akreditovani seminar Metode i postupci u radu s djecom s autizmom za 40 nastavnika. Uz podršku Kultur Kontakta realizovane četiri dvodnevne obuke Individualizacija i tranzicija ka i u srednjem obrazovanju, koje su obuhvatile 96 nastavnika osnovnih i srednjih škola. Kroz IPA Projekat „Unapređenje obrazovnih programa i usluga za zadovoljenje potreba marginalizovanih grupa“ radi se na adaptaciji najmanje 15 novih programa. Kroz IPA projekat „Unapređenje obrazovnih program i usluga za zadovoljenje potreba marginalizovanih grupa“ biće izvršena adaptacija najmanje osam obrazovno – vaspitnih ustanova, kao i obezbjeđivanje osnovnog asistivnog paketa za 40 škola. Za 20 škola i sva 3 resursna centra obezbijeđeni su interaktivni zidovi (potpomognuta komunikacija – ozvučavanje riječi). Budžet (1.120.000).

Poboljšana koordinacija sprovođenja mjera, podrška inkluzivnom obrazovanju, razmjena informacija unutar sektora obrazovanja i vaspitanja od vrtića ka osnovnim školama i tokom osnovnog obrazovanja. Posebno snažan akcenat u prethodnom periodu je stavljen na ranoj i kontinuiranoj podršci djeci. Potom angažman resursnih centara u odnosu na individualni rad, obuke, asistivne usluge koje nude. Urađen je program prelaza sa razredne na predmetnu nastavu, materijal za izazove adolescencije. Stalno se sprovode ciljne, specijalizovane obuke i praktično vođenje kadra, programi prelaza iz osnovne u srednju školu, kao i iz srednjeg obrazovanja ka zaposlenju. Unapređuje se pristupačnost, opremljenost i uslovi, kao i prilagođenost nastavnog procesa kroz modularizovane programe stručnog obrazovanja.

Specifični strateški cilj 5: Obezbijediti uključivanje lica sa invaliditetom u društvo kroz uspostavljanje savremenog i održivog sistema socijalne zaštite uz unapređenje životnog standarda svih lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, uz posvećivanje posebne pažnje licima kojima je neophodan najveći stepen podrške, koja zbog svog zdravstvenog stanja i nepristupačnosti raznih servisa usluga nijesu u stanju da sami privređuju i obezbijede uslove života primjerene međunarodnim standardima.

U oblasti socijalne i dječje zaštite kao jedan od ključnih napredaka se može navesti činjenica da prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom nije bio uspostavljen sistem licenciranih pružaoca usluga, kao i da stručni radnici u tom periodu nisu posjedovali licencu. Nakon primjene navedene strategije, početkom 2020. godine situacija je takva da ukupno 468 stručnih radnika posjeduje licencu za obavljanje djelatnosti, dok je 44 pružaoca usluga dobilo licencu za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite.

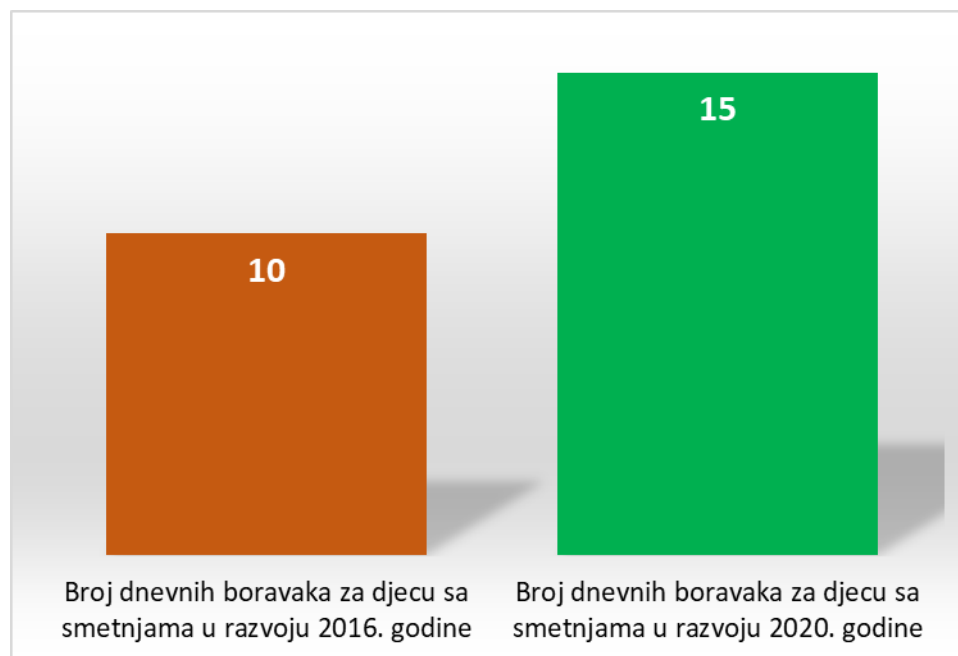

U cilju uspostavljanja jedinstvenog tijela vještačenja formirana je međuresorna radna grupa i urađena je analiza zakonskog okvira. Realizacija dugih aktivnosti kasni zbog odobrenja donatorskih sredstava od strane Evropske komisije. Zvanično odobrenje finansijskih sredstava se očekuje u martu 2020. godine, nakon čega se može očekivati aktivan rad radne grupe u cilju realizacije ove aktivnosti, koje se može očekivati do 2022./2023. godine. U toku je izrada Analize održivosti sistema socijalne i dječje zaštite za OSI i djecu sa smetnjama u razvoju, koje se može očekivati do kraja prvog kvartala 2020. godine. Takođe u toku je i izrada Analize potrebama za izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti. U saradnji sa UNICEF-om urađena je Analiza položaja djece sa smetnjama u razvoju, takođe realizovana je aktivnost koja se odnosi na analizu minimalnih standarda za pružanje usluge podrške za život u zajednici, usluge smještaja, savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge.

Urađena je početna analiza pristupačnosti centara za socijalni rad, shodno tome projektovana je odgovarajuća adaptacija objekata i njihovo prilagođavanje prema važećim propisima i standardima. U februaru 2020. godine raspisan je tender za izbor izvođača radova, koji će odraditi i detaljnu analizu pristupačnosti objekata socijalne i dječje zaštite. Analiza mogućnosti za uspostavljanje centra podrške za život u zajednici za OSI i djecu bez roditeljskog staranja, koja su OSI se očekuje u prvom kvartalu 2020. godine, na osnovu koje će MRSS razmotriti materijalnu podršku za roditelje, koji su OSI.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu akreditovao je 2 programa obuke na temu rada sa OSI i sa porodicama OSI. U toku 2019. godine realizovano je 5 programa obuke za stručne radnike, stručne saradnike i saradnike.

Obuke su organizovane od strane autora programa koje je pohađalo 119 učesnika.

U okviru „dana otvorenih vrata“ centri za socijalni rad redovno na teritoriji cijele Crne Gore promovišu uslugu hraniteljstva, sa posebnim osvrtom na specijalizovano hraniteljstvo. U 2019. godini otvoren je dnevni boravak u Budvi, te sada postoje ukupno 15 dnevnih boravaka za djecu sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori.

Specifični strateški cilj 6: Na principu jednakog pristupa zdravstvenim uslugama unapređenje zdravlja lica sa invaliditetom i njihovih porodica, kroz razvoj sveobuhvatnog sistema zdravstvene brige na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou, osjetljivog na opšte i specifične potrebe zdravstvene njege lica sa invaliditetom i pogodnosti za njih

Od usvajanja strateškog dokumenta i njegove implementacije za prethodni period u sektoru zdravstva, strateška opredjeljenja u kontinuitetu su realizovana u okviru mogućeg. S tim u vezi, unaprijeđen je položaj lica sa invaliditetom u pružanju zdravstvenih usluga sa posebnim osvrtom na rani razvoj djeteta zbog eventualnih budćih zdravstvenih komplikacija, a prije svega uvedena je nova usluga i to ultrazvučni pregledi kukova kod djece do prve godine života, jer su svi pedijatri na primarnom nivou zdravstvene zaštite za ovu uslugu edukovani i sertifikovani u skladu sa odgovarajućim programom za edukaciju za ovu oblast. U javnom zdravstvenom sistemu obezbijeđeni, odnosno edukovani sedam osoba za gestovno sporazumijevanje sa licima sa oslabljenim sluhom i po potrebi angažovani u zdravstvenim institucijama. Kao prvi problem prije početka implementacije strateškog dokumenta pristupačnost zdravstvenim objektima i opremi u zdravstvenim ustanovama bila je na nezadovoljavajućem nivou, te je implementiranjem strategije pristupačnost obezbijeđena na mnogo većem nivou koji još uvijek treba unaprijediti, posebno kada su u pitanju arhitektonske barijere. U tom smislu Specijalna bolnica u Brezoviku, u potpunosti je osposobljena i prostorno i sa opremom za pristupačnost licima sa invaliditetom, Dom zdravlja Berane takođe u potpunosti obezbijeđena pristupačnost. U svim objektima, odnosno zdravstvenim ustanovama obezbijeđen je i obilježen parking prostor, pristupne rampe, za 70% ustanova obezbijeđena je odgovarajuća medicinska

oprema koja je pristupačna licima sa invaliditetom, kao što su odgovarajuće bolničke stolice i stolovi sa akcentom na “ginekološki sto”, a u stomatološkoj poliklinici odgovarajuća stomatološka stolica pristupačna licima sa invaliditetom. U toku su aktivnosti u zdravstvenim ustanovama postavljanje natpisa na Brajevom pismu za naziv ustanove i odgovarajućih ambulanti u ustanovama za slabovide osobe.

Pravilnik o indikacijama i načinu korišćenja medicinske rehabilitacije u zdravstvenim ustanovama koje obavljaju specijalizovanu medicinsku rehabilitaciju, koji je donešen 2016.godine prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom, pretrpio je izmjene 2017, 2018. i 2019.godine, sa ciljem proširenja broja korisnika koji imaju pravo na medicinsku rehabilitaciju, kao i proširenje odobrenja rehabilitacije, a posebno kada su u pitanju najteža mišićna oboljenja, svake godine po 21 dan sa mogućnošću produženja joj sedam dana (bilo jedanput u tri godine), kao što je i proširen broj korisnika ove usluge sa širom listom oboljenja kojima rehabilitacija može da da doprinos poboljšanju zdravstvenog stanja i olakšanje nastavka življenja, kao i mogućnost da rehabilitacioni tretmani obezbijede normalno funkcionisanje nakon odgovarajućih tretmana u rehabilitacionom centru.

Pravilnik o ostvarivanju prava na medicinsko – tehnička pomagala iz 2016.godine, odnosno prije donošenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom, mijenjan je 2017, 2018, i 2019.godine, kojima je proširen krug medicinsko – tehničkih pomagala neophodnih osobama sa invaliditetom i propisanim rokovima trajanja upotrebe odgovarajućeg ortopedskog pomagala koji su svakako u odnosu na prethodni period rokovi upotrebe smanjeni, tako da se odgovarajuće ortopedsko pomagalo može dobiti u kraćim vremenskim okvirima na upotrebu, što znači novo pomagalo u koliko je prethodno dobijeno oštećeno ili nije više za upotrebu, jer je i praksa pokazala da pojedina medicinska pomagala ne mogu biti u upotrebi za vremenski period kako je to bilo propisano izvornim pravilnikom, te je u tom smislu ovaj segment od izuzetnog značaja baš unaprijeđen. Za djecu oboljelu od dijabetesa propisani su odgovarajući senzorski aparati za mjerenje šećera u krvi i to za početak za djecu u prvoj godini života, a posebno i u kontinuitetu za svu djecu sa dijabetesom. Inače, za sve osobe oboljele od dijabetesa a koje se nalaze na insulinskoj terapiji, obezbijedene su odgovarajuće pumpice i trakice za mjerenje šećera u krvi, do 100 trakica mjesečno zavisno od broja insulinskih jedinica koje dijabetičar mora u toku 24 sata da primi.

Prema tome imajući u vidu navedeno, strateško opredjeljenje i te kako je dalo rezultate, što ne znači da ne može i bolje i više, ali je to sistem kontinuiteta koji svakako podrazumijeva unapređivanje i osavremenjavanje tehnika i tehnologija koji će ovaj dio sistema zaokružiti i osobama sa invaliditetom obezbijediti odgovarajuće uslove i metode u dobijanju zdravstvenih usluga u zdravstvenom sistemu Crne Gore.

II. Tabela o realizaciji aktivnosti Akcionog plana za 2019. godinu

Specifični strateški cilj 1: Primjena i unapređenje postojećih propisa radi povećanja opšteg nivoa pristupačnosti fizičke sredine, javnog prevoza, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga licima sa invaliditetom										
Mjera 1: Izraditi standarde pristupačnosti, unaprijediti i proširiti postojeću pravnu regulativu u oblasti pristupačnosti fizičkog okruženja, prevoznih sredstava, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga, imajući u vidu koncept univerzalnog dizajna (dizajna za sve)										
Aktivnost koja utiče na realizaciju	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planiranja	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
										

Izrada novog Pravilnika o posebnim uslovima za vozila kojima se obavlja javni prevoz u drumskom saobraćaju i prevoz za sopstvene potrebe	Donesen pravilnik	MSP	2018	IV kvartal 2018.	REALIZACIJA U TOKU I KVARTAL 2020. godine, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, je objavljen u "Službenom listu CG", broj 67/19 dana 11. decembra 2019. godine, i isti je stupio na snagu 19. decembra 2019. godine. Za objavu ovog pravilnika bilo je potrebno donošenje predmetnog zakona, gdje je sadržan pravni osnov	Novi rok za realizaciju: I kvartal 2020.			Redovna sredstva	
Izrada novog Pravilnika o bližim uslovima koje moraju da ispunjavaju vozila u saobraćaju na putevima	Donesen Pravilnik	MSP	2019	IV kvartal 2019.	NIJE REALIZOVANO IV KVARTAL 2020. godine Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima Zakon je objavljen u "Službenom listu CG", br. 66/2019 od 6.12.2019. godine, stupio je na snagu 14.12.2019, isti će se primjenjivati nakon 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona	Novi rok za realizaciju: IV kvartal 2020			Redovna sredstva	Potrebno je ispoštovati i novi rok za realizaciju .

Izraditi Analizu pristupačnosti elemenata javnog saobraćaja u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom	Urađena analiza	MSP	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU II KVARTAL 2020. godine. Ovaj rok se odnosi na Analizu pristupačnosti u drumskom saobraćaju. Imajući u vidu da će se posebno raditi analiza po vidovima prevoza.	Novi rok za realizaciju II kvartal 2020.			Redovna sredstva	
--	-----------------	-----	-------	-------	---	--	--	--	------------------	--

Mjera 2: Kontinuirana adaptacija i rekonstrukcija fizičkog okruženja, prevoznih sredstava, saobraćajne infrastrukture, mjesta za parkiranje i javnih objekata u cilju obezbjeđivanja njihove pristupačnosti za lica sa invaliditetom

Donijeti AP za uklanjanje arhitektonskih barijera na objektima u javnoj upotrebi u vlasništvu organa državne uprave za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom	Donesen AP za uklanjanje arhitektonskih barijera na objektima u javnoj upotrebi u vlasništvu organa državne uprave za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom	MORT, Mini starstvo finansija, Uprava za imovinu, OCD, Stručnjaci- IKG	2018.	2019.	REALIZOVANO Vlada Crne Gore Zaključkom br. 07-6223 od 17 januara 2019. donijela je Akcioni plan prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti Izvor verifikacije: http://www.mrt.gov.me/rubrike/pristupacnost/196333/Akacioni-plan-prilagodavanja-				Redovna sredstva	
Uraditi spisak objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu organa lokalne uprave i uraditi analizu pristupačnosti istih Utvrđiti prioritetne objekte i donijeti AP	Broj institucija na lokalnom nivou koje su uradile Analizu Donesen AP	Lokalna uprava OCD, Stručnjaci- IKG	2018.	Nije precizirano	REALIZOVANO Uradjen spisak objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu organa lokalne uprave i uradjena analiza pristupačnosti istih Utvrđeni prioritetni objekti 23 lokalne uprave uradile Analizu pristupačnosti.				Redovna sredstva	

Izveštavanje lokalnih samouprava MORTa na godišnjem nivou o sprovođenju usvojenih AP za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou licima sa invaliditetom	Broj institucija na lokalnom nivou koje su uradile Analizu Donesen AP	Lokalna uprava OCD, Stručnjaci- IKCG	2018.	Nije precizirano	REALIZACIJA U TOKU 23 lokalne uprave uradile Analizu pristupačnosti.				Redovna sredstva	
Realizacija Akcionog plana za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i boravak lica smanjenje pokretljivosti za 2014. godinu (Opšta bolnica Nikšić, Ministarstvo finansija Podgorica)	Prilagođeni objekti: Opšta bolnica Nikšić, Ministarstvo finansija	MORT Direkcija javnih radova stručnjaci	2018.	2019.	REALIZOVANO Prilagođeni objekti: Opšta bolnica Nikšić, Ministarstvo finansija Podgorica		290.000 ,00		Redovna sredstva	
Uraditi analizu pristupačnosti javnih objekata u nadležnosti MUPa Uraditi akcioni plan o pristupačnosti objekata u upotrebi MUPa Prema AP izvršiti prilagođavanje objekata/elemenata MUPa	Urađena analiza Urađen akcioni plan Broj prilagođenih objekata/elemenata	MUP, Uprava za imovinu, nadležna ministarstva, OCD, Stručnjaci	2018.	Nije precizirano	REALIZACIJA U TOKU Izvršena Analiza objekata organa državne uprave sa aspekta pristupačnosti licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom (obuhvata 22 objekta za 50 institucija i dr.) , te se nakon objavljivanja iste pristupilo izradi Akcionog plana, koji je usvojen. Kako službe Uprave za imovinu i MUP-a nijesu bile integrisane u				Redovna sredstva	

					periodu izrade analize to objekti MUP-a i Uprave policije nijesu bili obuhvaćeni istom. Obzirom da temeljna i realna Analiza pristupačnosti iziskuje veća budžetska sredstva, obrazovanje i rad tima stručnjaka arhitektonske, građevinske, ekonomske i dr. Struke kao i realne vremenske okvire, to je Ministarstvo unutrašnjih poslova iniciralo da se HITNO dopuni - revidira postojeća Analiza iz 2016.g. objektima koje koristi ovo ministarstvo, kako bi dostigli neophodni nivo prilagođenosti.					
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Mjera 3: Obezbijediti pristupačnost usluga licima sa invaliditetom

Obezbijediti kontinuirano da osobe sa invaliditetom mogu na elektronski podržan način, telefonom ili sl. kontaktirati nadležne službe za ostvarivanje svojih prava (identifikaciona dokumenta, izvodi, uvjerenja i sl.)	Vrste pruženih usluga	MUP	2018.	Nije precizirano	REALIZACIJA U TOKU (kontinuirano se sprovodi) 1)MUP kontinuirano: preko portala www.dokumenta.me, dostavlja na kućnu adresu: izvode iz matičnog registra rođenih, uvjerenja iz registra državljana i uvjerenja o prebivalištu na elektronski podržan način, u kratkim rokovima, 2)preko portala: www.biraci.me, nastavilo da pruža usluge podnošenje zahtjev za promjenu adrese prebivališta Zahtjev				Redovna sredstva	
---	-----------------------	-----	-------	------------------	---	--	--	--	------------------	--

					podnijet putem ovog portala dostavlja se na kućnu adresu kao vrijednosna pošiljka., 3) pruža usluge izdavanja ličnih isprava, lična karta i pasoš, preko mobilne stanice za uzimanje biometrijskih i drugih podataka, od lica sa invaliditetom i starih i bolesnih lica, na kućnoj adresi obuhvatajući, tom prilikom, i davanje punomoćja licu koje će preuzeti isprave.					
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

Mjera 4: Obezbijediti okvir za kontinuiranu saradnju organa državne i lokalne uprave, udruženja koja se bave poboljšanjem položaja lica sa invaliditetom, relevantnih obrazovnih ustanova i drugih aktera radi razvoja i primjene standarda prisupačnosti.

Kontinuirano održavanje seminara, okruglih stolova, radionica na državnom i lokalnom nivou u saradnji sa nevladinim sektorom radi obezjeđenje pristupa bez prepreka	Broj održanih seminara, radionica i okruglih stolova; Broj službenika obuhvaćenih održanim seminarima	MORT Lokalne samouprave Zajednica opština Stručnjaci OSI stručnjaci	2018.	2019.	REALIZOVANO U toku 2019. održana su četiri okrugla stola pod nazivom „Pristupačni objekti-izrada baze podataka-Interaktivna mapa“ i istim su bile obuhvaćene sve lokalne samouprave: 29. novembra 2019. godine u Beranama (za sedam opština: Petnjica, Berane, Bijelo Polje, Plav, Andrijevica, Rozaje i Gusinje); 11. decembra 2019. godine u Šavniku (za pet opština: opština: Žabljak, Plužine, Šavnik, Nikšić i Pljevlja, 16. decembra 2019. godine u Budvi (za šest opština: Budva, Herceg Novi, Kotor, Ulcinj, Tivat i			Redovna sredstva	
---	--	--	-------	-------	---	--	--	------------------	--

					Bar. 25. decembra 2019, godine u Mojkovcu (za opštine Kolašin, Mojkovac, Danilovgrad, Prijestonica Cetinje i Glavni grad Podgorica). Pored navedenih okruglih stolova sa lokalnom upravom, Ministarstvo je održalo Okrugli sto na temu „PRISTUPAČNOST I ARHITEKTURA“ na Arhitektonskom fakultetu, 29.maja 2019. godine, gdje su učesnici bili profesori i studenti Arhitektonskog fakulteta kao i nevladin sektor koji se bavi licima sa invaliditetom.				
Organizovanje vježbe evakuacije u tri resursna centra: JU Resursni centar za sluh i govor "Dr Peruta Ivanović", Kotor, JU Resursni centar za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom „1. jun“, Podgorica; JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“ za tjelesne i smetnje vida	Održane vježbe evakuacije u resursnim centrima	MUP, Direktorat za vanredne situacije, službe zaštite i spašavanja a Glavnog grada Podgorica i Kotor	2018.	2019.	REALIZOVANO Održane vježbe evakuacije u tri resursna centra: JU Resursni centar za sluh i govor "Dr Peruta Ivanović", Kotor, JU Resursni centar za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom „1. jun“, Podgorica i JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“ za tjelesne i smetnje vida. Vježbe evakuacije su organizovali i sproveli službenici Direktorata za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova u saradnji sa opštinskim službama zaštite i spašavanja Glavnog grada Podgorica i opštine Kotor, u skladu sa već izrađenim preduzetnim planovima zaštite i spašavanja za ove ustanove. Aktivnost je realizovana prije planiranog datuma završetka. U			Redovna sredstva	

					http://www.sluzbenilist.me/pregled-dokumenta-2/?id={5580F3CE-BB54-46F0-9CFC-46ED5D5A7B58}					
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

Mjera 7: Promovisati pristup OSI novim informaciono-komunikacionim tehnologijama

Organizovanje okruglih stolova/predavanja u vezi ePristupačnosti OSI	Broj promotivnih aktivnosti	MJU	2018.	2019.	REALIZOVANO Decembar 2019 – U Upravi za inspeksijske poslove održana je radionica na kojoj je predstavljen koncept e-pristupačnosti i Smjernice za kreiranje pristupačnih internet prezentacija i pristupačnih dokumenata.				Redovna sredstva	
--	-----------------------------	-----	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Mjera 8: Kontinuirano sprovoditi informisanje i edukovanje svih relevantnih aktera putem seminara i kampanja o standardima pristupačnosti, posebno administratorima portala Vlade Crne Gore u pogledu pristupa web sadržajima za OSI

Organizovati edukativne radionice za administratore i urednike web portala Vlade	Broj organizovanih radionica	MJU	2018.	2019.	REALIZOVANO Organizovano je 30 obuka za 42 državna službenika-administratora portala i podportala Vlade.				Redovna sredstva	
--	------------------------------	-----	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Specifični strateški cilj 2: Stvoriti uslove za nesmetano učešće u javnom životu i uživanje osnovnih prava lica sa invaliditetom na jednakim osnovama sa ostalim građanima

Mjera 1: Omogućiti da izborni postupak, izborna mjesta i materijali budu odgovarajući, pristupačni i lako razumljivi za lica sa invaliditetom

Omogućiti pristupačnost biračkog mjesta i biračkoj kabini za lica sa invaliditetom. Izmjena Zakona o izboru poslanika i odbornika Izborni materijal obezbijediti u lako razumljivim i pristupačnim formatima	Omogućena pristupačnost biračkog mjesta i biračkoj kabini za lica sa invaliditetom; Izmijenjen Zakon o izboru poslanika i odbornika; Izborni materijal obezbijeden u lako razumljivim i pristupačnim formatima	Državna izborna komisija, Skupština	2018.	2019.	NIJE REALIZOVANO Tokom 2019. godine Skupštini Crne Gore je dostavljen Predlog zakona o izboru odbornika i poslanika, koji je sadržao odredbe koje se odnose na pristupačnost biračkog mjesta osobama sa invaliditetom (član 86 stav 5 Predloga zakona), kao i odredbe o formatu obavještenja o izborima za osobe sa invaliditetom (član 89 st.4-6), ali navedeni zakon nije donijet, već je predlog povučen iz skupštinske procedure.				Redovna sredstva	.
--	--	-------------------------------------	-------	-------	---	--	--	--	------------------	---

Mjera 2: Kontinuirana adaptacija objekata kulture i sportsko-rekreativnih objekata kako bi bili pristupačni licima sa invaliditetom

Uraditi analizu pristupačnosti objekata kulture i sportsko-rekreativnih objekata Akcioni plan prilagođavanja Prilagoditi objekte na osnovu AP	Proces izrade analize Kontinuirana adaptacija na nacionalnim i opštinskim ustanovama kulture	MK, lokalna samopurava, institucije kulture na nacionalnom i opštinskom nivou, Stručnjaci- IKCG	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Za objekat JU Muzej Bijelo Polje, urađena je tehnička dokumentacija za rekonstrukciju istog (mobilna rampa, Takođe, sprovedene su u 2019.g.aktivnosti na izradi tehničke dokumentacije za rekonstrukciju zatvora u Starom gradu Kotoru, gradski bedemi, ostaci Onogošta Nikšić na tamnici Jusovača kojim će se obezbijediti nemetan pristup, kretanje i boravak licima sa invaliditetom. Napomena: Navedeni objekti imaju status kulturno dobro pa su intervencije u tom djelu moguće sa aspekta osobenosti samog kulturnog dobra i mogućnosti prilagođavanja.				Redovna sredstva	
---	---	---	-------	-------	---	--	--	--	------------------	--

Mjera 3: Poboljšanje dostupnosti kulturnih sadržaja u formatima dostupnim licima sa invaliditetom

Titlovati filmove Štampati na brajevom pismu programski raspored kulturnih događaja Audio deskripcija filmova i pozorišnih predstava za lica sa oštećenim vidom	Štampanje časopisa u adekvatnim formatima preko Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Poboljšanje uslova dostupnosti sadržaja u nacionalnim i opštinskim ustanovama kulture	MK, Biblioteka za slijepe, Institucije kulture, OSI, Javni servis, OCD	2018.	2019.	REALIZOVANO Izdat časopis „Glas“, namijenjen slabovidim osobama. Časopis izlazi jednom mjesečno u MP3 i DAISY formatu				Redovna sredstva	
---	--	---	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Mjera 4: Stimulisati organizatore kulturnih manifestacija, naročito onih koji imaju dugogodišnju tradiciju, na intenzivnije uključivanje u nastupe lica sa invaliditetom

Obezbjediti materijalno-finansijski podršku organizatorima manifestacija za sadržaje koji uključuju učešće OSI	Radionice u okviru Kotor arta Dio manifestacija iz konkursa iz oblasti kulturno-umjetničkih manifestacija	MK, Institucije kulture (nacionalne i opštinske) Organizatori manifestacija, OCD	2018.	2019.	REALIZOVANO Radionice za djecu u okviru Kotor arta namijenjene dječijom populaciji koja su lica sa invaliditetom. Filmski centar podržao organizaciju festivala Seanema 2019. i Ubrzaj.me koji se između ostalog dijelom bave i ovom tematikom.				Redovna sredstva	
---	---	--	-------	-------	---	--	--	--	------------------	--

Mjera 5: Omogućiti realizaciju prava na slobodnu stolicu za predstavnike organizacija osoba sa invaliditetom u lokalnim i republičkom parlamentu

Izmjena poslovnika Skupštine Crne Gore i skupština-opština	Izmijenjeni poslovnici	Skupština CG, Lokalne skupštine	2018.	2019.	NIJE REALIZOVANO primjenom važećih odredbi poslovnika obezbijedeno nesmetano prisustvo predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom.				Redovna sredstva	U narednom periodu obaviti konsultacije sa predstavnicima civilnog sektora o pitanju nesmetanog učešća OSI u Skupštini CG.
Mjera 6: Podsticati politiku razvoja programa iz oblasti kulture za lica sa invaliditetom										
Putem javnog konkursa podržati projekte, koji razvijaju programe iz oblasti kulture za OSI	Podrška projektima kroz sufinansiranje projekta iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva	MK Institucije kulture (nacionalne i opštinske) Lokalna samouprava OCD	2018.	2019. Kontinuirano	REALIZOVANO Podržana su 4 projekta na konkursu za sufinansiranje programa i projekata iz oblasti kulturno umjetničkog stvaralaštva: Opština Berane VI Poetsko muzički susret slijepih i slabovidnih osoba CG – „Nikad ne odustati jer sve je moguće u životu”; Ana Miljkovac, Nikšić- Art terapija za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju iz Mojkovca i Kolašina; Likovni projekat umjetnice Majde Mučić i izložba Poslije recesije Mirsada Koljenovića. Na konkursu NVO podržana su 3 projekta: „ Muza je izvor naše svjetlosti”; „Homerov kulturni periskop”; Umjetničke radionice za žene sa invaliditetom.				Redovna sredstva	

Mjera 7: Podsticati politiku razvoja sporta za lica sa invaliditetom

Preduzeti odgovarajuće aktivnosti radi uvođenja obaveznog nastavnog predmeta „sport lica sa invaliditetom“ na Fakultetu za sport u Nikšiću	Stvoreni uslovi da se uvede novi predmet	MP, UCG	2018.	2019.	REALIZOVANO Na "Fakultetu za sport i fizičko vaspitanje" u Nikšiću na Magistarskim/master studijama „Fizička kultura i zdravi stilovi života“ organizovan je Predmet "Adaptirana tjelesna aktivnost" (odnosi se na osobe s invaliditetom), II semestar (2P+1V – 3 ECTS).				Redovna sredstva	
--	--	---------	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Mjera 8: Podsticati politiku razvoja sporta lica sa intelektualnim smetnjama

Razvijati sport lica sa intelektualnim smetnjama kroz programe kojii su finansirani od strane Ministarstva sporta, Razvijati „Yong athlets“ program u vrtićima u svim dijelovima Crne Gore Proširiti program UNIFIED Sporta na sve opštine u Crnoj Gori Podrška razvoju sporta kod osoba sa invaliditetom kroz redovno godišnje finansiranje projekata sportskih organizacija lica sa invaliditetom	Razvijen Yong athlets program u većini opština u Crnoj Gori Razvijen Unified sports u većini opština u Crnoj Gori Iznos podržanih projekata	Specijalna Olimpijada, Ministarstvo prosvjete, UNICEF Ministarstvo sporta, Specijalna Olimpijada, Lokalne samouprave	2018.	2019.	REALIZOVANO U četiri srednje škole realizuje se „Program za mlade“ Specijalne Olimpijade (Međunarodni Youth program) – opremanje škola za formiranje školskih sportskih inkluzivnih timova, promocije, radionice sa učenicima (partnerstvo sa MPS i UNICEF). Ministarstvo sporta i mladih je u 2019. godini, realizovalo Javni konkurs za sufinansiranje programa sportskih organizacija u 2019. godini. Putem navedenog konkursa podržan je program			160.000,00 50,000.00	Redovna sredstva	
---	---	---	-------	-------	--	--	--	-------------------------	------------------	--

					Paraolimpijskog komiteta Crne Gore, krovne asocijacije sportskih organizacija lica sa invaliditetom u ukupnom iznosu od 160.000,00 eura, što je preko 50% više u odnosu na 2018. godinu. U skladu sa procedurama definisanim Zakonom o sportu („Sl. list CG” br. 44/18) i Uredbom o kriterijumima za utvrđivanje visine doživotne mjesečne naknade, stipendije, premije, sportske invalidnine, nagrade za sportistu godine i zaslužnog sportskog radnika („Sl. list CG”, br. 57/18) Ministarstvo sporta i mladih je u 2019. godini našim paraolimpijcima Filipu Radoviću, Dejanu Bašanoviću i Luki Bakiću, za osvojene medalje na Evropskom seniorskom prvenstvu u stonom tenisu za osobe sa invaliditetom opredijelilo premije u ukupnom iznosu od 50,000.00 eura.					
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

Mjera 9: Ojačati kapacitet Paraolimpijskog sporta

Podrška razvoju sporta kod osoba sa invaliditetom kroz redovno godišnje finansiranje projekata sportskih organizacija lica sa invaliditetom	Iznos podržanih projekata	MS, Lokalne samouprave	2018.	2019.	REALIZOVANO Cijeneći značaj paraolimpijskog sporta, kao i ulogu Paraolimpijskog			21.600,00 160.000,00	Redovna sredstva	
---	---------------------------	------------------------	-------	-------	--	--	--	-------------------------	------------------	--

					komiteta, krovne asocijacije sportskih organizacija lica sa invaliditetom, Ministarstvo sporta i mladih je u 2019. godini putem Javnog konkursa za sufinansiranje programa sportskih organizacija u 2019. godini, program Paraolimpijskog komiteta Crne Gore, podržan je u iznosu od 160.000,00 eura, što je za preko 50% više u odnosu na 2018. godinu. Takođe, Ministarstvo sporta i mladih je posredstvom Paraolimpijskog komiteta Crne Gore na predmetnom konkursu opredijelilo stipendije za 15 paraolimpijaca u ukupnom iznosu od 21.600,00				
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--

Mjera 10: Sistematsko podizanje nivoa svijesti o pravima i potencijalima lica sa invaliditetom u kulturi

Organizovanje seminara, radionica, kampanja, predavanja o tematici koja tretira pitanje položaja OSI u kulturi	Nastavak aktivnosti na praćenju Sačinjene sektorske analize o pitanjima koja se između ostalog tiču socijalne politike (lica sa	MK Institucije kulture (nacionalne i opštinske) OCD Saradnja sa drugim	2018.	Kontinuirano	REALIZOVANO Posebno poglavlje u Programu razvoja kulture tiče se osoba sa invaliditetom, u kontekstu njihovog uključivanja u sve aspekte kulture i povećanje dostupnosti kulturnih sadržaja i			Redovna sredstva	
--	---	--	-------	--------------	--	--	--	------------------	--

	invaliditeta, mladi, LGBT, kulturni turizam itd.)	organizacija ma mediji			objekata kulture. U cilju pozitivne diskriminacije ove kategorije lica u svim istraživačkim projektima je potrebno dati poseban osvrt na stepen inkluzije lica sa invaliditetom u različite segmente kulturnog djelovanja					
--	---	------------------------	--	--	---	--	--	--	--	--

Specifični strateški cilj 3: Unaprijediti uslove za povećanje zapošljivosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti za veću zaposlenost lica sa invaliditetom u Crnoj Gori kroz njihovu edukaciju, treninge i profesionalno osposobljavanje, kao i prilagođavanje tržišta rada licima sa invaliditetom

Mjera 1: Unaprijediti zakonodavni okvir kojim se uređuje oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom

Donošenje novog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom	Usvojen Predlog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom	MRSS	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Predlog zakona je nakon dobijenih pozitivnih mišljenja nadležnih organa, upućen na mišljenje Evropskoj komisiji kao i Međunarodnoj organizaciji rada	Novi rok za realizaciju aktivnosti: 2020.			Redovna sredstva	
Donošenje novih podzakonskih akata koji regulišu oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom	Usvojeni Pravilnici koji regulišu oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom	MRSS	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Nakon donošenja novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, pristupit će se donošenju podzakonskih akata	Novi rok za realizaciju aktivnosti: 2020.			Redovna sredstva	

Mjera 2: Planirati i sprovoditi aktivne politike zapošljavanja lica sa invaliditetom

Profesionalno informisanje i savjetovanje teže zapošljivih lica i lica sa invaliditetom pri izboru ili promjeni zanimanja, obrazovanja i drugih odluka u vezi sa	Broj lica sa invaliditetom kojima je pružena usluga	ZZZCG	2018.	2019.	REALIZOVANO U 2019. godini za 337 lica sa invaliditetom je pružena usluga profesionalnog informisanja i savjetovanja.				Redovna sredstva	
--	---	-------	-------	-------	---	--	--	--	------------------	--

obrazovanjem i zapošljavanjem									
Uključivanje lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja: informisanje o mogućnostima i uslovima zapošljavanja, profesionalnu orijentaciju, informativno motivacione radionice, javni rad, finansiranje zarada pripravnika, obrazovanje i osposobljavanje odraslih, podrška saozapošljavanju, i dr.	Broj i vrsta realizovanih mjera APZ; Broj uključenih, odnosno zaposlenih lica sa invaliditetom u mjerama APZ; Broj zaposlenih lica sa invaliditetom nakon realizovanih mjera.	ZZZCG Centtar za stručno obrazovanje Agencije za zapošljavanj e Izvođači programa Poslodavci	2018.	2019.	REALIZOVANO U 2019. godini, 195 lica sa invaliditetom uključeno je u mjere aktivne politike zapošljavanja.			Redovna sredstva	
Unapređenje rada komisije za profesionalnu rehabilitaciju	Broj lica kojima je utvrđen procenat invaliditeta; Broj sačinjenih individualnih planova profesionalne rehabilitacije; Broj lica sa invaliditetom uključenih u odgovarajuće programe profesionalne rehabilitacije; Broj lica kojima je utvrđena preostala radna	ZZZCG	2018.	2019.	REALIZAVANO U toku 2019. godine za 3841 lice je utvrđen procenat invaliditeta. 504 lica uključeno u mjere prof. rehab. – Utvrđena preostala radna sposobnost za 315 lica - Mogućnost zapošljavanja utvrđena za 103 lica			Redovna sredstva	

	spособnost; Broj lica kojima je utvrđena mogućnost zapošljavanja; Broj lica koja su uložila žalbu na donijeta rješenja.									
Sprovođenje mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom	Broj lica sa invaliditetom uključenih u pojedine mjere i aktivnosti Broj lica sa invaliditetom zapošljivih: na otvorenom tržištu rada; pod posebnim uslovima; nezapošljivih lica sa invaliditetom Broj zaposlenih nakon sprovedenih mjera i aktivnosti	ZZZCG Poslodavci	2018.	2019.	REALIZOVANO 18 lica je zapošljivo pod opštim uslovima uz prilagođavanje radnog mjesta. 84 lica zapošljivo pod posebnim uslovima – u posebnim organizacijama – radni centar 1 lice zapošljivo pod posebnim uslovima – u posebnim organizacijama– zaštitna radionica				Redovna sredstva	
Finansiranje grant šema za podsticanje zapošljavanja lica sa invaliditetom	Broj odobrenih projekata Broj uključenih lica sa invaliditetom Broj zaposlenih lica sa invaliditetom	ZZZCG	2018.	2019.	REALIZOVANO U toku 2019. godine, raspisan je jedan javni poziva za finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom. Na osnovu javnog poziva, odobreno je finansiranje			2.438.4 99,85 €	Redovna sredstva	

					finansiranje 57 projekata, ukupne vrijednosti 2.641.025,91 €. Kroz ove projekte uključena su 383 lica sa invaliditetom, od čega će 287 lica biti zaposleno tokom trajanja projekta, a 134 lica će biti zaposleno nakon završetka projekta u minimalnom trajanju od devet mjeseci. Realizacija ovih projekata će biti nastavljena i u 2020. godini.					
Unapređenje zapošljavanja lica sa invaliditetom kroz subvencioniranje zapošljavanja lica sa invaliditetom	Broj poslodavaca kojima su priznate subvencije, po vrstama, sa brojem zaposlenih lica sa invaliditetom	ZZZCG Poslodavci	2018.	2019.	REALIZOVANO U 2019. godini podnijeta su 1404 zahtjeva za priznavanje prava na subvenciju zarade za zapošljavanje lica sa invaliditetom, od čega se 458 zahtjeva odnosila na produženje ovog prava. Od ukupnog broja podnijetih zahtjeva, iz razloga neblagovremenosti odbijeno je 6 zahtjeva za ostvarivanja prava na subvenciju zarade za zapošljavanje lica sa invaliditetom, dok je 1398 zahtjeva za ostvarivanje prava na ovu vrstu subvencije odobreno u skladu sa odredbama članova 37 i 37a Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom.		5.677.3 59,67 €	Redovna sredstva		

					Na dan 31.12.2019. godine, 820 poslodavaca ostvaruje pravo na subvenciju zarade za 1407 lica sa invaliditetom (muškarci – 690; žene – 717). Na određeno vrijeme zaposleno je 635 lica sa invaliditetom, dok su 772 lica zaposlena na neodređeno vrijeme. U toku 2019. godine, 31 poslodavac podnijela su Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom 38 zahtjeva za ostvarivanje prava na bespovratna sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada. U 2019. godini 45 poslodavca podnijelo je 62 zahtjeva za ostvarivanje subvencije – učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta (pomagača u radu) zaposlenom licu sa invaliditetom. Pravo na ovu subvenciju u 2019. godini ostvario je 43 poslodavca za 60 zaposlenih lica sa invaliditetom (muškarci – 32; žene - 28). 40 lica sa invaliditetom zasnovalo je radni odnos na određeno vrijeme, dok je 20 lica zasnovala radni odnos na neodređeno vrijeme. Odbijen su dva zahtjeva za ostvarivanje ovog prava. Na dan 31.12.2019. godine, 57 poslodavaca ostvaruje pravo na subvenciju – učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta (pomagača u radu) za 90 zaposlenih lica sa invaliditetom (muškarci – 53;				
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--

					žene – 37). Sedamnaest lica je zaposleno na određeno vrijeme, dok su 73 lica zaposlena na neodređeno vrijeme.					
Mjera 3: Podsticati samozapošljavanje i razvijati programe podrške preduzetništva i osnivanja malih i srednjih preduzeća od strane lica sa invaliditetom										
Stimulisanje preduzetništva kroz kredite za samozapošljavanje za nezaposlena lica, pravna lica i preduzetnike, uz povoljnije uslove za projekte čiji su nosioci žene i koji se realizuju u manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave	Broj Realizovanih kredita Broj otvorenih novih radnih mjesta Broj uključenih žena	ZZZCG	2018.	2019.	REALIZOVANO U toku 2019. godine, odobren je jedan kredit za samozapošljavanje lica sa invaliditetom.				Redovna sredstva	
Mjera 4: Sprovoditi kontinuirane programe edukacije za stručnjake i osoblje koji rade na uslugama profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom										
Sprovođenje obuke sa stručnjake i osoblje u oblasti pružanja usluga profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom	Održan seminar/obuka za pružaoce usluga profesionalne rehabilitacije	MRSS, MPS ZZZCG Ustanove za profesionaln u rehabilitaciju	2018.	2019.	REALIZOVANO Socijalna i radna integracija osoba sa invaliditetom u organizaciji MOC Pamark - Edukacija stručnog kadra za sprovođenje programa profesionalne reahbitacije u Beranama				Redovna sredstva	
Mjera 5: Unaprijediti sistem evidencije nezaposlenih i zaposlenih lica sa invaliditetom										

Razviti aplikacioni program za praćenje zaposlenih i nezaposlenih lica sa invaliditetom	Izrađen aplikacioni program za praćenje zaposlenih/nezaposlenih lica sa invaliditetom	ZZZCG Poreska uprava	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Kroz ENL aplikaciju, savjetnici dobijaju poruku od Poreske uprave o podnijetoj prijavi zapošljavanja svih lica, gdje se može dobiti podatak i o zapošljavanju OSI, koji se nalaze na evidenciji Zavoda. Kroz aplikaciju "Izvještaj" mogu se pratiti nezaposlene osobe sa invaliditetom po stručnoj spremi, godinama starosti, zainteresovanosti			Redovna sredstva	
---	---	----------------------------	-------	-------	--	--	--	------------------	--

Mjera 6: Podsticati i podržavati uključivanje žena sa invaliditetom na tržište rada

Prioritetno uključivanje žena sa invaliditetom u programe profesionalne rehabilitacije i mjere aktivne politike zapošljavanja	Broj uključenih žena sa invaliditetom u programe aktivne politike zapošljavanja Broj zaposlenih žena sa invaliditetom	ZZZCG	2018.	2019.	REALIZOVANO Na dan 31.12.2019. godine, 820 poslodavaca ostvaruje pravo na subvenciju zarade za 1407 lica sa invaliditetom od čega su 717 žene.			Redovna sredstva	
---	--	-------	-------	-------	--	--	--	------------------	--

Specifični strateški cilj 4: Obezbjediavanje prava na obrazovanje bez diskriminacije i inkluzivni sistem obrazovanja na svim nivoima, kai i učenje tokom čitavog života usmjereno na pun razvoj ljudskih potencijala, dostojanstva i samovrijednosti kroz uključenost u opšti obrazovni sistem, uz razumne adaptacije u skladu sa potrebama pojedinca.

Mjera 1: Unaprijediti proceduru usmjeravanja, uz obuku komisija, evidenciju i kroz sve nivoe obrazovanja

Obuke članova komisija u skladu sa potrebama, kao i u odnosu na evidenciju	Broj usmjerene i djece u Bazi; broj djece uključene u sistem, broj i vrsta obuka komisija za usmjeravanje, savjetovanja	MP, donator, OCD	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Izmijenjen i dopunjen Pravilnik o načinu, uslovima i postupku za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama.				Redovna sredstva	
--	---	------------------	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Mjera 2: Dostupnost i jednakost inkluzivnog obrazovanja

Rana detekcija, intervencija, međusektorska razmjena, saradnja: centri za podršku sa sistemom vaspitanja i obrazovanja; Psihosocijalna podrška djeci i njihovim roditeljima – razmjena sa oblasti prosvjete	Broj centara za podršku djeci i porodici, broj IPP za djecu koja se uključuju u vrtiće i škole, broj zajedničkih obuka	MZ, MRSS, MP	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU U resursnim centrima se realizuje rana intervencija, individualni tretmani, kroz uspostavljene asistivne kabinete se izrađuje specijalizovana didaktika, radni materijal, nude sredstva potpomognute komunikacije. U junu 2019. godine održan je sastanak sa centrima za socijalni		30 000	30 000	Redovna sredstva	
---	--	--------------	-------	-------	--	--	--------	--------	------------------	--

					rad - definisana je uloga resursnih centara u socijalnoj inkluziji, dogovoren model upućivanja u resursne centre i plaćanja usluga od strane centara za socijalni rad za decu i roditelje iz opština za koje su nadležni u odnosu na usluge rane intervencije, individualnih/periodičnih tretmana. Obučeni predstavnici svih vrtića za izradu specijalizovane didkatike u smjeru ranu intervencije, sprovedno praktično vođenje (engl. coaching) i urađena promocija radova – sajam specijalizovane didkatike					
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

Mjera 3: Unaprijediti bazično obrazovanje i profesionalni razvoj kadra

Obuka kadra na svim nivoima obrazovanja i vaspitanja za sprovođenje individualizacije nastave i principa socijalne inkluzije Modularizacija programa i obuka kadra	Broj obuka, obučениh; teme; Broj modularizovanih programa i obučениh za implementaciju;	MP, donatori, OCD	2018.	2019.	REALIZOVANO Prema planu prioriternih obuka Zavoda za školstvo realizovan je akreditovani seminar Metode i postupci u radu s decom s autizmom za 40 nastavnika. Uz podršku Kultur Kontakta realizovane četiri dvodnevne obuke Individualizacija i tranzicija ka i u srednjem obrazovanju, koje su obuhvatile 96 nastavnika osnovnih i srednjih škola. Kroz IPA Projekat „Unapređenje obrazovnih programa i usluga za zadovoljenje potreba marginalizovanih grupa” radi se na adaptaciji najmanje 15 novih programa.		70 000	70 000	Redovna sredstva	
--	---	-------------------	-------	-------	---	--	--------	--------	------------------	--

Mjera 4: Učvrstiti sistem podrške u inkluzivnom obrazovanju na svim nivoima do univerzitetskog obrazovanja

Podrška inkluzivnoj praksi i individualizaciji nastave: asistivni kabineti, obuke, savjetovanja, rana intervencija, promocije, osnaživanje integrisanih - ekspozitura, uraditi analizu dnevnih boravaka i razviti mehanizam saradnje s redovnim školama	Broj i vrsta podrške, aktivnosti resursnih stručnjaka, integrisanih odjeljenja i korisnika usluga; analiza urađena, koncipiran mehanizam saradnje	MP, donator, OCD	2018.	2019.	REALIZOVANO Organizovana dvodnevna obuka škola sa integrisanim odjeljenjima od strane resursnih centara za izradu prilagođenog radno-razvojnog materijala za konkretne smetnje u razvoju uz praktičan rad. Sproveden prvi krug obilazaka s ciljem praktičnog vođenja.		40 000	40 000	Redovna sredstva	
---	---	------------------	-------	-------	---	--	--------	--------	------------------	--

Mjera 5: Podržati kontinuitet obrazovanja, prelazak učenika iz jednog nivoa u drugi, na tržište rada

Primjena Individualnog tranzicionog plana - „ITP 1“ za svu djecu na prelazu između osnovne i srednje škole, odnosno „ITP 2“	Broj škola koje sprovode ITP 1 i ITP2, broj korisnika	MP, donatori, OCD	2018.	2019.	REALIZOVANO Tim sastavljen od učitelja, nastavnika, psihologa i defektologa je koncipirao mjere koje treba da olakšaju prelaz djeteta sa posebnim obrazovnim potrebama na predmetnu nastavu. Tim je kreirao materijal koji prati teorijske osnove, razvojne karakteristike, dosadašnja iskustva iz neposrednog rada, prepoznao izazove, koncipirao konkretne korake i mjere.		30 000	30 000	Redovna sredstva	
---	---	-------------------	-------	-------	--	--	--------	--------	------------------	--

					U prethodnom periodu definisan je portfolio za praćenje razvoja djece, koji ujedno definiše ciljeve i aktivnosti za realizaciju tokom predškolskog vaspitanja i obrazovanja i prezentovan vaspitačima. Organizovano pet prezentacija upotrebe i značaja Portfolia predstavnicima škola i pedijatra iz domova zdravlja. Pripremljen je materijal za lakše savladavanje razvojnih faza puberteta i adolescencije. NVO NARDOS realizovao pet obuka na temu „Podrška razvoju inkluzivnog obrazovanja u srednjim školama“ (IROP, ITP2) u Pljevljima, Podgorici, Beranama, Kolašinu i Rožajama koji je obuhvatio 131 učesnik (projekat s MPS).				
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Mjera 6: Koordinacija modela asistencije u nastavi

Obuka kadra (uprava, nastavnici, saradnici) za organizovanje, koordinaciju i praćenje rada asistenata	Broj obuka i obučениh nastavnika, djece koja dobijaju ovu podršku	MP, MRSS, ZzZ, OCD	2018.	2019.	REALIZOVANO NVO „Staze“ realizovale 14 obuka na temu „Unapređenje kvaliteta inkluzivnog obrazovanja“ za 284 iz 71 vrtića, osnovnih i srednjih škola čija je namjena razumijevanje odgovornosti nastavnika i njihova uloga u odnosu na asistenciju u nastavi (projekat sa MPS).		15 000	15 000	Redovna sredstva	
---	---	--------------------	-------	-------	--	--	--------	--------	------------------	--

Mjera 7: Učiniti škole i nastavni proces pristupačnim

Uraditi Akcioni plan o pristupačnosti objekata u prosvjeti, izvršiti prilagođavanje objekata; Promovisati i povećati dostupnosti ustanova i nastavnog procesa; Uspostaviti asistivne kabinete; Prema procjeni potreba opremiti ustanove na svim nivoma: pomagala, prilagođena didaktička i nastavna sredstva; Uređivati publikacije za inkluzivno obrazovanje;. Sistematizovati Brajevo pismo u opštoj upotrebi za CG jezik; Izdavanje udžbenika za opismenjavanje djece na Brajevom pismu	Donesen akcioni plan, Broj prilagođenih ustanova/elemenata, specijalizovana nastavna sredstva, oprema, pomagala, asistivna tehnologija - na svim nivoima obrazovanja, broj publikacija	MP, Stručnjaci-IKCG donator, OCD, ZUNS, RC	2018.	2019.	REALIZOVANO Kroz IPA projekat „Unapređenje obrazovnih program i usluga za zadovoljenje potreba marginalizovanih grupa” biće izvršena adaptaciji najmanje osam obrazovno – vaspitnih ustanova, kao i obezbjeđivanje osnovnog asistivnog paketa za 40 škola. Sistematizacija Brajevog pisma u toku u saradnji RC Podgorica i NVO. Udžbenici, didaktička i nastavna sredstva u stalnoj izradi. Za 20 škola i sva 3 resursna centra obezbijeđeni interaktivni zidovi (potpomognuta komunikacija – ozvučavanje riječi).	1.120.000	1.120.000	Redovna sredstva	
Mjera 8: Pružati podršku za upis i omogućiti uslove za kontinuirano visoko obrazovanje									
Promocija prava, sprovođenje informisanja i podrške za upis na fakultet, smještaj u studentski dom, prevoz Prilagođavanje nastave u skladu s potrebama, obezbjeđivanje adekvatnih nastavnih pomagala, literature	Broj studenata, vrsta usluge, prilagođavanja, opremanja	Univerziteti, OCD	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Urađen Vodič za karijerno vođenje i savjetovanje dece s posebnim obrazovnim potrebama. U pripremi ITP 3 - koji treba da podrži tranziciju nakon srednje škole ka fakultetima	100.000		Redovna sredstva	

Specifični strateški cilj 5: Obezbijediti uključivanje lica sa invaliditetom u društvo kroz uspostavljanje savremenog i održivog sistema socijalne zaštite uz unapređenje životnog standarda svih lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, uz posvećivanje posebne pažnje licima kojima je neophodan najveći stepen podrške, koja zbog svog zdravstvenog stanja i nepristupačnosti raznih servisa usluga nijesu u stanju da sami privređuju i obezbijede uslove života primjerene međunarodnim standardima.

Unaprijediti kvalitet socijalnog stanovanja za lica sa invaliditetom.

U oblasti penzijsko – invalidskog osiguranja obezbijediti implementaciju međunarodnih standarda koji se odnose na ovu oblast.

Mjera 1: Interesorskim djelovanjem Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja i Ministarstva prosvjete, podsticati efikasnost procjene invaliditeta

Imenovanje međuresorne Radne grupe sa zadatkom da: Izradi, isprati i usvoji izradu Jedinstvenih kriterijuma za utvrđivanje invaliditeta (za sve resore); da propiše uslove za uspostavljanje jedinstvenog tijela vještačenja i isprati uspostavljanje novog sistema do njegovog operativnog rada; Uradi analizu postojećeg zakonskog okvira (6 zakona i 27 podzakonskih akata); Na osnovu nalaza analize, da donese predlog za izmjene i dopune postojećih zakona i podzakonskih akta; Pripremi prijedlog Zakona o jedinstvenoj komisiji i metodologiji za utvrđivanje invaliditeta (za sve resore); Imenovanje ekspertske Radne grupe (iz redova postojećih: prvostepene (Fond PIO) i drugostepenih komisija) za: Izradu predloga nove Jedinstvene liste oštećenja i donošenje nove, Jedinstvene metodologije za utvrđivanje funkcionalnosti (na osnovu	Formirana međuresorna Radna Grupa III kvartal 2018; Urađena analiza zakonskog okvira IV kvartal 2018; Formirana ekspertska Radna Grupa I kvartal 2019; Angažovani eksperti I kvartal 2019; Pripremljen nacrt Zakona III kvartal 2019.	MRSS, MZ, MP, OCD, Fond Pio, ZZZ, Institut za javno zdravlje, Ombusman, članovi postojećih komisija, međunarodne organizacije (EU, UNDP, Unicef, SZO)	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Formirana međuresorna radna grupa, urađena analiza zakonskog okvira. Realizacija dugih aktivnosti kasnila zbog odobrenja donatorskih sredstava od strane Evropske komisije. Zvanično odobrenje finansijskih sredstava se očekuje u martu 2020. godine.	Novi rok za realizaciju ove mjere je predviđena 2022. godina.	1 000 000		Donator: Evropska komisija?	
--	---	---	-------	-------	---	---	-----------	--	-----------------------------	--

metodologije SZO); Anažovanje eksperata za podršku radu Radnih grupa; Organizacija Studijske posjete R. Hrvatskoj (2019); Anažovanje eksperata; Indetnifikacija prostorija za rad Jedinstvene komisije (centralna i dvije regionalne)										
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Mjera 2: Obezbijediti održivost sistema socijalne zaštite lica sa invaliditetom

Napraviti Analizu održivosti sistema socijalne i dječje zaštite za OSI i djecu sa smetnjama u razvoju	Urađena analiza	ZSDZ, MRSS, OSI	2018.	2018.	REALIZACIJA U TOKU Planirano vrijeme završetka Analize je februar 2020. godine.	Novi rok za realizaciju: februar 2020.		1 500	Redovna sredstva	
Analiza položaja djece sa smetnjama u razvoju	Urađena analiza	Savjet za prava djeteta, UNICEF	2018.	2019.	REALIZOVANO Izvor verifikacije: https://www.unicef.org/monte-negro/price/jednake-%C5%A1anse-za-svako-dijete					

Mjera 3: Unaprijediti pravnu regulativu u oblasti socijalne zaštite, po osnovu invaliditeta shodno stepenu podrške neophodnom za punu inkluziju u društvenu zajednicu

Napraviti analizu o potrebama za izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti	Urađena analiza.	ZSDZ, MRSS-UIP ODSJEK ZA INSPEKCIJ U SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE, MZ, JUSDZ, LSU, OCD		IV kvartal 2018.	REALIZACIJA U TOKU Planirano vrijeme završetka Analize je januar 2020. godine	Novi rok za realizaciju: januar 2020.		4500	Redovna sredstva	
--	------------------	---	--	---------------------	--	---	--	------	---------------------	--

Izvršiti analizu minimalnih standarda za pružanje usluge podrške za život u zajednici, usluge smještaja, savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge	Urađena analiza	ZSDZ, MRSS UIP – Odsjek za inspekciju socijalne i dječje zaštite, JUSDZ, OCD, Privredna društva Preduzetnici		II vartal 2018.	AKTIVNOST REALIZOVANA Izvor verifikacije: http://www.zsdzcg.me/images/Biblioteka/Analiza%20minimalnih%20standarda%20usluga%20u%20sistemu%20socijalne%20i%20dje%C4%8Dje%20za%C5%A1tite%20Crne%20Gore.pdf		3500	3000	Redovna sredstva	
--	-----------------	--	--	-----------------	--	--	------	------	------------------	--

Mjera 4: . Preduzeti mjere kako bi se što veći broj ustanova socijalne zaštite učinio pristupačnim za lica sa invaliditetom

Uraditi analizu pristupačnosti, Donijeti Akcioni plan o pristupačnosti objekata u nadležnosti MRSS Prema AP izvršiti prilagođavanje objekata/elementa	Urađena analiza, Donesen akcioni plan, Broj prilagođenih objekata/elementa	MRSS, Stručnjaci- IKG, OCD	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Urađena je početna analiza pristupačnosti, Shodno tome projektovana je odgovarajuća adaptacija objekata i njihovo prilagođavanje prema važećim propisima i standardima. Izvor verifikacije: http://www.mrs.gov.me/vijesti/196346/Analiza-pristupacnosti-objekata-Centara-za-socijalni-rad-licima-sa-invaliditetom.html Osim ove analize krajem februara očekuje se raspisivanje Tendera za pristupačnost centrima za		400 000		Redovna sredstva	
--	--	----------------------------	-------	-------	--	--	---------	--	------------------	--

					socijalni rad.					
--	--	--	--	--	----------------	--	--	--	--	--

Mjera 5: Akreditovati i sprovesti programe edukacije zaposlenih u socijalnoj i dječjoj zaštiti

Akreditovanje posebnih programa za rad sa licima sa invaliditetom i djecom sa smetnjama u razvoju u oblasti socijalne i dječje zaštite	Broj akreditovanih programa	ZSDZ	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Akreditovana 2 programa obuke na temu rada sa OSI i sa porodicama OSI			1726.70	Redovna sredstva	
--	-----------------------------	------	-------	-------	--	--	--	---------	------------------	--

Mjera 6: Upoznavanje članova socio-ljekarskih komisija sa pravima lica sa invaliditetom

Održavanje sastanaka predstavnika OSI i članova prvostepenih i drugostepene socio-ljekarske komisije	Broj održanih sastanka	MRSS, OCD	2018.	2019.	NIJE REALIZOVANO	U decemru 2019. godine formirane su dvije nove socijalno – ljekarske komisije, zbog čega nije održan planirani sastanak. S obzirom da su sada poznati novi članovi socijalno-ljekarskih komisija sastanak će se održati u što većem roku			Redovna sredstva	Održati sastanak predstavnika OSI i novih članova socijalno-ljekarske komisije
--	------------------------	-----------	-------	-------	-------------------------	--	--	--	------------------	--

Mjera 7: Omogućiti sistematsko i organizovano stručno usavršavanje pružalaca usluga za lica sa invaliditetom u duhu socijalnog modela

Edukacija i obuka zaposlenih u ustanovama socijalne i dječije zaštite	Broj obuka, Broj obučениh radnika	MRSS, ZSDZ	2018.	2019.	REALIZOVANO Realizovano je 5 programa obuke za stručne radnike, stručne saradnike i saradnike. Obuke organizovane od strane autora programa. 119 učesnika uspješno prošlo obuke.		800,00		Redovna sredstva	
---	--------------------------------------	------------	-------	-------	---	--	--------	--	------------------	--

Mjera 8: Obezbijediti pristup informacijama i samo informisanje licima sa invaliditetom o pravima iz socijalne zaštite na sajtovima MRSS i državnih institucija u pristupačnim formatima

Dokumenta u socijalnoj zaštiti učiniti dostupnim u pristupačnom formatu na web stranici MRSS.	Broj objavljenih pristupačnih dokumenata	MRSS, MJU	2018.	2019.	REALIZOVANO Na web stranici MRSS ukupno 6 dokumenata je objavljeno u uvećanom formatu, koji su od značaja za osobe sa invaliditetom. 1. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti; 2. Zakon o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom; 3. Zakon o kretanju lica sa invaliditetom uz pomoć psa pomagača; 4. Strategija za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020; 5. Preporuke Komiteta za prava osoba sa invaliditetom upućene Crnoj Gori; 6. Odluka o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija u oblasti				Redovna sredstva	
---	--	-----------	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

					zaštita lica sa invaliditetom Izvor verifikacije: http://www.mrs.gov.me/biblioteka/zakoni http://www.mrs.gov.me/biblioteka/strategije http://www.mrs.gov.me/vijesti/205574/ODLUKU-o-raspodjeli-sredstava-za-finansiranje-projekata-nevladinih-organizacija-u-oblasti-zastita-lica-sa-invaliditetom.html					
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

Mjera 9: Osnovati i razviti nove/nedostajuće servise bazirane na istraženim potrebama korisnika

Izgraditi i osnovati dnevne boravke za djecu	Broj otvorenih dnevnih boravaka	Lokalna samouprava MRSS, OOSI	2018.	2019.	REALIZOVANO U 2019. godini otvoren je dnevni boravak u Budvi te sada postoje ukupno 15 dnevnih boravaka za djecu sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori.			300 000 eura	Budžet lokalne samouprave i MRSS	
Uraditi Analizu mogućnosti za uspostavljanje centra podrške za život u zajednici za OSI i djecu bez roditeljskog staranja, koja su OSI	Urađena analiza	ZSDZ, Lokalna samouprava, MRSS, OOSI		2018.	REALIZACIJA U TOKU Planirano vrijeme završetka Analize je februar 2020. godine	Novi rok za realizaciju: februar 2020.	5 000	2 500	Redovna sredstva	

Mjera 10: Razmotriti materijalnu podršku za roditelje koji su lica sa invaliditetom

Na osnovu Analize održivosti sistema socijalne i dječije zaštite za OSI i djecu sa smetnjama u razvoju, razmotriti materijalnu podršku za roditelje, koji su OSI	Zaključak nakon analize	MRSS, OOSI		2019.	NIJE REALIZOVANO	Izrada Analize održivosti sistema socijalne i dječije zaštite za OSI i djecu sa smetnjama u razvoju se očekuje u prvom kvartalu 2020. godine, nakon čega je moguće razmatranje materijalne podrške za roditelje koji su OSI, od strane MRSS.			Redovna sredstva	Nakon izrade Analize razmotriti materijalnu podršku za roditelje, koji su OSI
--	-------------------------	------------	--	-------	-------------------------	--	--	--	------------------	---

Mjera 11: Unaprijediti zaštitu djeci i mladima sa smetnjama u razvoju bez roditeljskog staranja

Razviti specijalizovano hraniteljstvo (kampanja o podizanju svijesti o značaju spec. hraniteljstva, obuka porodica, obuka potencijalnih hranitelja i definisanje potencijalnih korisnika specijalizovanog hraniteljstva)	Broj kampanja o podizanju svijesti, obuka porodica, obuka potencijalnih hranitelja i definisanje potencijalnih korisnika spec. Hraniteljstva	MRSS, Lokalna samouprava	2018.	2019.	REALIZOVANO U okviru „dana otvorenih vrata“ centri za socijalni rad redovno na teritoriji cijele Crne Gore promovišu uslugu hraniteljstva, sa posebnim osvrtom na specijalizovano hraniteljstvo.				Redovna sredstva	
---	--	--------------------------	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Mjera 12: Prilikom inoviranja Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju voditi računa o poštovanju međunarodnih standarda u ovoj oblasti

Prilikom svake izmjene–dopune Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, koja bi mogla biti od uticaja na položaj lica sa invaliditetom, voditi računa o poštovanju međunarodnih standarda u ovoj oblasti.	Usklađenost sa međunarodnim standardima	MRSS	2018.	IV kvartal 2018./ I kvartal 2019	REALIZACIJA U TOKU Usvajanje izmjena i dopuna Zakona o PIO je predviđeno za drugi kvartal 2020. godine	II kvartal 2020. godine			Redovna sredstva	
---	---	------	-------	----------------------------------	--	-------------------------	--	--	------------------	--

Specifični strateški cilj 6: Na principu jednakog pristupa zdravstvenim uslugama unapređenje zdravlja lica sa invaliditetom i njihovih porodica, kroz razvoj sveobuhvatnog sistema zdravstvene brige na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou, osjetljivog na opšte i specifične potrebe zdravstvene njege lica sa invaliditetom i pogodnosti za njih

Mjera 1: Formirati Registar osoba s invaliditetom

Regulisanje zakonskog okvira Registra OSI	Donesen Zakon	MZ, MRSS, OCD	2018.	2019.	NIJE REALIZOVANO	Izradom Akcionog plana za realizaciju preporuka UN Komiteta čije je usvajanje predviđeno u drugom kvartalu 2020. godine riješiti sukob nadležnosti između MRSS i MZ, kao i konkretne smjernice za realizaciju ove mjere.			Redovna sredstva	Pitanje Registra OSI regulisati Akcionim planom za realizaciju preporuka UN Komiteta za prava osoba sa invaliditetom koji treba biti usvojen u drugom kvartalu 2020.godine
---	---------------	---------------	-------	-------	-------------------------	--	--	--	------------------	--

Mjera 2: Povećati obim i vrste prava korišćenja medicinske rehabilitacije

Uskladiti Pravilnik o medicinskim indikacijama za rehabilitaciju	Usklađen Pravilnik	FFZO, OCD	2018.	2019.	REALIZOVANO Izvor verifikacije: http://fzocg.me/#sadrzaj(5)				Redovna sredstva	
--	--------------------	-----------	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Mjera 3: Obezbjediti veći broj pristupačnih zdravstvenih ustanova za lica sa invaliditetom i pristupačnih formata na lijekovima i drugim proizvodima u oblasti zdravstva

Uraditi analizu pristupačnosti Donijeti Akcioni plan o pristupačnosti objekata u zdravstvenoj upotrebi, Prema AP izvršiti prilagođavanje objekata/elemanata	Urađena analiza Donesen Akcioni plan, Broj prilagođenih objekata/elemanata	MZ, Stručnja ci-IKCG, OCD	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU	Realizacija aktivnosti se očekuje do kraja 2020. godine	15 000		Redovna sredstva	
Izmjena Pravilnika o sadržini, načinu obilježavanja spoljnog i unutrašnjeg pakovanja lijeka i sadržaju uputstva za lijek	Izmijenjen Pravilnik	MZ, Agencija za lijekove	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU	Izmjena Pravilnika se očekuje do kraja 2020. godine			Redovna sredstva	

Mjera 4: Unaprijediti kvalitet odnosa na relaciji korisnik usluga - zdravstveni radnici

Edukacija zdravstvenih radnika/saradnika -inkluzija kao princip, potrebe OSI, komunikacija i sl.	Broj zdravstvenih radnika koji su prošli edukaciju, broj i vrsta obuka	MZ, OCD, međunarode norganizacije	2018.	2019.	REALIZOVANO Redovna aktivnost u okviru obavezne edukacije i stručnog osposobljavanja i usavršavanja zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti		700 000	700 000	Redovna sredstva (na godišnjem nivou)	
--	--	-----------------------------------	-------	-------	--	--	---------	---------	--	--

Mjera 5: Obezbijediti punu primjenu odredbe Pravilnika o primarnoj zdravstvenoj zaštiti kojim je određeno pružanje fizioterapeutskih usluga u kućnim uslovima

Izraditi plan razvoja pružanja fizioterapeutskih usluga u domovima zdravlja u kućnim uslovima Redovno pružati ovu vrstu usluge u kućnim uslovima	Broj pruženih usluga, korisnika, domova zdravlja, fizioterapeuta	MZ, Domovi zdravlja	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Domovi zdravlja pripremili Plan pružanja fizioterapeutskih usluga sa uslugama i u kućnim uslovima		3 000		Redovna sredstva	
---	--	---------------------	-------	-------	--	--	-------	--	------------------	--

Mjera 6: Obezbijediti veći obim i stepen kvaliteta usluga u oblasti medicinsko-tehničkih pomagala

Izmjena pravilnika u oblasti medicinsko tehničkih pomagala u cilju povećanja vrste, broja i kvaliteta medicinsko tehničkih pomagala	Izmijenjen Pravilnik	FZO, MZ, OCD	2018.	2019.	REALIZOVANO Izvor verifikacije: https://fzocg.me				Redovna sredstva	
---	----------------------	--------------	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Mjera 7: Poboljšati usluge rane dijagnostike, intervencije i podrške djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama u sistemu zdravstvene zaštite										
Analiza potreba, izrada i sprovođenje mjera za unaprjeđenje rane intervencije i podrške djeci sa smetnjama u razvoju i njihovih roditelja, sa fokusom na autizam. Angažovanje profesionalaca u zdravstvenom sistemu za pružanje usluga rane intervencije i podrške porodicama u skladu s potrebama. Obuka pedijatara i stručnih saradnika za primjenu instrumenata za rano utvrđivanje smetnji i mjera intervencije i podrške djeci i njihovim roditeljima, sa fokusom na autizam. Kreiranje i distribuiranje informativnog materijala o inkluzivnim principima za kadar u sistemu zdravstvene zaštite	Urađena analiza, Normativi unaprijeđeni, broj angažovanih zaposlenih stručnjaka, djece korisnika, roditelja koja dobijaju podršku. Broj obuka, obučenih. Urađen i podijeljen materijal	MZ, OCD, međunarodne organizacije	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Svi pedijatri na primarnom nivou zdravstvene zaštite završili obuke za ultrazvučno snimanje kukova kod djece do navršetka jedne godine života, kao mjera rane intervencije, a koja se i realizuje u svim zdravstvenim ustanovama na primarnom nivou i imaće svoj kontinuitet i obavezu ove vrste pregleda, što znači da svako dijete u prvoj godini života kao rana prevencija mora biti ultrazvučno pregledano od strane edukovanog i sertifikovanog pedijatra. U Centru za autizam kao jedinici KCCG, zdravstvene ustanove na tercijarnom nivou zdravstvene zaštite za potrebe djece sa autizmom obezbijeđen je odgovarajući stručni kadar KCCG, zavisno od potrebe i stepena razvoja stanja kod djece sa autizmom.		7 000	7 000	Redovna sredstva	

Izrada Strategije ranog razvoja	Urađena i usvojena Strategija	MZ, OCD, međunarodne organizacije	2018.	2019.	REALIZACIJA U TOKU Priprema Strategije je u toku				Redovna sredstva	
---------------------------------	-------------------------------	-----------------------------------	-------	-------	--	--	--	--	------------------	--

Status realizacije: Aktivnost realizovana
Realizacija u toku
Nerealizovana aktivnost

III. Nalaz evaluacije

Imajući u vidu da je Strategija za integraciju lica sa invaliditetom istekla na kraju 2019. godine, a da je Izvještaj o realizaciji iste neophodno pripremiti za prvi kvartal 2020. godine, neophodan je duži vremenski period kako bi se pripremio nalaz evaluacije. U toku 2020. godine će biti izvršena ex-post evaluacija nakon implementacije ovog strateškog dokumenta, odnosno Analiza uspjehnosti realizacije Strategije za integraciju lica sa invaliditetom od strane Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu.

IV. Osvrt na planirana i utrošena finansijska sredstva

S aspekta utrošenih finansijskih sredstava za implementaciju mjera Strategije za integraciju lica sa invaliditetom (2016-2020) nije moguće dati potpun finansijski pregled planiranih i utrošenih sredstava jer je predmetna Strategija pripremljena u skladu s ranijom metodologijom za izradu strateških dokumenata, kada nije postojala obaveza navođenja finansijskih pokazatelja u vezi s realizacijom mjera i aktivnosti.

Ipak, pored toga, ovdje treba ukazati da je realizacija aktivnosti strategije finansirana iz redovnih budžeta ministarstava, iz projekata međunarodnih organizacija, donacija i projekata NVO. Nije bilo moguće uraditi presjek uloženi finansijskih sredstava za pojedine realizovane aktivnosti jer ranija metodologija nije predviđala prikaz utrošenih finansijskih sredstava za svaku aktivnost pojedinačno, ali gdje je za to postojala mogućnost izvori finansiranja i utrošena sredstva su prikazana.

V. Preporuke za naredni ciklus planiranja politika

Na kraju perioda za koji je Strategija za integraciju lica sa invaliditetom donijeta većina aktivnosti su realizovane ili su u toku realizacije, s tim što postoje aktivnosti koje zahtijevaju dodatne intervencije od institucija nosilaca ovih aktivnosti, kao i aktivnosti koje nijesu u potpunosti realizovane, stoga je prepoznata potreba za njihovim unapređenjem, te posebnu pažnju treba posvetiti baš ovim aktivnostima. S druge strane aktivnosti koje su uspješno realizovane nužno ne podrazumijevaju da ih ne treba predvijeti i za naredni period u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori.

- U oblasti pristupačnosti nije realizovana mjera koja podrazumijeva omogućivanje pristupačnosti biračkog mjesta i biračkoj kabini za lica sa invaliditetom, zatim izmjena Zakona o izboru poslanika i odbornika. Tokom 2019. godine Skupštini Crne Gore je dostavljen Predlog zakona o izboru odbornika i poslanika, koji je sadržao odredbe koje se odnose na pristupačnost biračkog mjesta osobama sa invaliditetom (član 86 stav 5 Predloga zakona), kao i odredbe o formatu obavještenja o izborima za osobe sa invaliditetom (član 89 st.4-6), ali navedeni zakon nije donijet, već je predlog povučen iz skupštinske procedure.
- U oblasti nesmetanog učešća OSI u javnom životu od strane Skupštine Crne Gore nije realizovana mjera koja se odnosi na Izmjenu poslovnika Skupštine Crne Gore i skupština-opština, jer je po navodima primjenom važećih odredbi poslovnika obezbijeđeno nesmetano prisustvo predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom. U saradnji sa predstavnicima civilnog sektora neophodno je u narednom period razmotriti potrebu za izmjenom navedenog poslovnika.
- U oblasti socijalne zaštite nije realizovana aktivnost koja podrazumijeva da na osnovu Analize održivosti sistema socijalne i dječije zaštite za OSI i djecu sa smetnjama u razvoju, bude razmotrena materijalna podrška za roditelje, koji su OSI. Ova aktivnost je nerealizovana iz razloga što je izrada Analiza održivosti Sistema socijalne i dječije zaštite za OSI i djecu sa smetnjama u razvoju još uvijek u toku i očekuje se da će biti završena na kraju prvog kvartala 2020. godine. Uprkos isteku Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, neophodno je da Ministarstvo rada i socijalnog staranja razmotri materijalnu podršku roditeljima koji su lica sa invaliditetom, a na osnovu rezultata koje će pokazati spomenuta Analiza.
- U oblasti zdravlja nije sprovedena aktivnost koja podrazumijeva regulisanje zakonskog okvira Registra OSI, gdje je kao kordinator ove aktivnosti predviđeno Ministarstvo zdravlja. Kao razlog za neotpočinjanje ove aktivnosti navodi se da registar OSI nije u nadležnosti Ministarstva zdravlja, te je potrebno što prije riješiti pitanje nadležnosti, kako bi se otpočelo sa radom i realizacijom ove aktivnosti. S obzirom da je u toku izrada Akcionog plana za realizaciju preporuka UN Komiteta za prava osoba sa invaliditetom, neophodno je da način i nadležnost za izradu Registra OSI bude uređeno navedenim Akcionim planom..
- Imajući u vidu da je na kraju isteka perioda za koji je Strategija za integraciju lica donijeta status realizacije za čak 25 aktivnosti još uvijek u toku, za naredni period je neophodno racionalnije planiranje, posebno u definisanju neophodnih sredstava za realizaciju istih, s obzirom na činjenicu da se sa

realizacijom pojedinih aktivnosti definisane ovom Strategijom kasni upravo zbog manjka finansijskih sredstava. Ujedno, s obzirom na novu metodologiju, potrebno je u budućem periodu planirati finansijska sredstva za realizaciju svake aktivnosti pojedinačno, kako bi imali presjek utrošenih sredstava.

- U narednom periodu planiranja strateških dokumenata u oblasti zaštite lica sa invaliditetom neophodno je jasno definisanje početnog stanja, strateških ali i operativnih ciljeva, kako bi izvještavanje moglo biti objektivno i precizno, a indikator uspjeha mjerljiv.